

POZNA SWIAT

3

1948

zawiera
mapę fizyczną
Czechosłowacji

BIBLIOTEKA
WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ
W GDANSKU

„POZNAJ ŚWIAT“

Popularno-naukowy miesięcznik geograficzny
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO

Treść nr 3/1948:

W. Milata: Grenlandia — lotniskowiec Arktyki	65
B. Siadek: Nowe miasta na mapie ZSRR	68
Wyspa Hatsuszima	71
W. Dubiński: Transport zimowy na dal. północy	73
Świat w cyfrach	74
Wiatry regionalne w świecie	74
Zaludnienie świata: Australia i Oceania	76
Aktualności geograficzne	77
Wyścig do Antarktydy	77
K. Bromek: Czechosłowacja	79
Wśród nowych książek i map	93
Książki i czasopisma nadesłane do Redakcji	94
Odpowiedzi Redakcji	95
Zagadki geograficzne	96

**Czasopismo redaguje Komitet Redakcyjny Wydziału Popularyzacji
Polskiego Towarzystwa Geograficznego**

Sekretarz Redakcji: Dr W. Milata

Kraków, Grodzka 64 II p. Tel. 555-78

Adres Administracji „Poznaj Świat“:

Kraków, Szymanowskiego-Boczna 17. Telefon 567-83

Konto PKO IV-4896.

Warunki prenumeraty:

Cena pojedynczego nr 70.— zł.

Kwartalnie	160.— zł.	Członkowie PTG	140.— zł.
Półrocznie	300.— zł.	„	PTG 260.— zł.
Rocznie	550.— zł.	„	PTG 500.— zł.

Ilustracja na okładce: Pomnik św. Wacława w Pradze.

Wydawca: Instytut „GLOB“ w Krakowie.

Numer 4 „POZNAJ ŚWIAT“ będzie poświęcony Szwecji.

W. Milata, Kraków

Grenlandia

Lotniskowiec Arktyki

Przez długie lata nikt nie myślał o Grenlandii, o jej strategiczno-geograficznym położeniu, o użyciu jej dla lotnictwa komunikacyjnego, oraz o jej znaczeniu jako źródła pogody. A jednak Grenlandia jest kluczowym fundamentem Północnego Atlantyku.

Drogi handlowe morskie, biegnące po wielkim łuku między Europą i Ameryką, zostawiają Grenlandię w środku i na północ od swej trasy. Grenlandia jest tym podstawowym blokiem w strukturze jednego z największych międzynarodowych „mostów komunikacyjnych“.

10/10 lądu Grenlandii jest pokryte białą, bezzyciową masą olbrzymiego lodowca. Na brzegach tego lodowca — wąski pas gór i pagórków jest jedyną możliwą do zamieszkania częścią Grenlandii. Śnieg pokrywa szczyty gór, a języki lodowców spływają do wąskich fiordów.

Na Grenlandii są złoża nisko procentowego węgla i jedna mała kopalnia kriolitu w Ivigtut. Wnętrze Grenlandii przypuszczalnie zawiera również złoża innych minerałów, ale jak do tej pory są one niedostępne, leżąc pod masą lodu grubości 1.500, a miejscami nawet 3.000 m. Na Grenlandii — poza karłowatymi brzoza i wierzbą, nie ma

innych drzew, zaś w nielicznych dolinach pokrytych marną trawą, można spotkać małe grupki owiec i kóz. Rolnictwo ogranicza się do małych i rzadkich ogródków rzodkiewki lub kapusty, które wypielegnowane pod szkłem, dopiero później mogą być przeniesione do małych ogródków warzywnych.

W miastach rozrzuconych wzdłuż południowego wybrzeża długości około 2.000 kilometrów — mieszkało przed wojną około 600 białych. Eskimosi — tamtejsi tubylcy — nie zajmują się kopalniami ani rolnictwem. Wzdłuż wybrzeża mieszka, czy też wędruje z miejsc na miejsce około 17.000 Eskimosów, którzy trudnią się rybołówstwem i myślistwem.

Międzynarodowy Trybunał w Hadze oddał władzę nad Grenlandią państwu europejskiemu — Danii. Duńczycy na tamtym terenie zachowywali się spokojnie i byli niezbyt czynni gospodarczo. W okresie przed ostatnią wojną trzymali Grenlandię zamkniętą dla cudzoziemców i to tak w celach ochrony zdrowia tubylców, jak też i zachowania terenów łowieckich, które są głównym źródłem utrzymania Eskimosów.

Z punktu widzenia gospodarczego kraj ten nigdy nie dawał specjalnych zysków. Dochody z jednej kopalni kriolitu wynosiły ok. 250.000 dol. rocznie, co przekraczało wszystkie inne dochody wyspy.

W okresie ubiegłej wojny, po zajęciu Danii przez Niemców — Stany Zjednoczone Ameryki Północnej podjęły się ochrony Grenlandii i usadowiły się bardzo silnie na tym lądzie. Mimo, że wojna skończyła się przed 3 laty, wojska amerykańskie nie opuściły dotąd wyspy, mimo protestów ze strony Danii.

Prawdziwa wartość Grenlandii leży przede wszystkim w jej położeniu geograficznym i jego stosunku do światowej komunikacji lotniczej. Zaraz na początku wojny Stany Zjednoczone A. P. transportując masy samolotów do Europy, wybudowały na Grenlandii kilka lotnisk, a w związku z tym założyły stacje radiowe, meteorologiczne, oraz inne środki naziemne, obsługujące komunikację lotniczą.

Pierwsze lotnisko na Grenlandii zostało wybudowane w fiordzie Narsarsuak w pobliżu Cape Farewell na południowym cyplu tej wyspy. Tereny zdadne pod budowę lotnisk na górzystym wybrzeżu są bardzo skąpe. Dlatego też pierwsze lotnisko zostało wybudowane na morenie czołowej jednej z odnóg wielkiego lodowca grenlandzkiego. Lotnisko to składa się z jednej bieżni betonowej, przy czym starty odbywają się pod górę, a lądowania w dół.

Położenie lotniska nie stwarza dogodnych warunków dla komunikacji lotniczej, otaczające góry, sięgające 2.500 m wysokości, powodują duże trudności, które trzeba pokonać, aby utrzymać ruch lotniczy. Sam lodowiec w pobliżu lotniska jest lodowcem zamarym, a nawet w ostatnich kilkunastu latach cofnął się w głąb wąskiej doliny o ok. 4 metry.

Mgła u wybrzeży Grenlandii jest zjawiskiem niezwykle częstym, na skutek spływania zimnych mas powietrza z wnętrza lodowego lądu w dół, w stronę wybrzeża i stosunkowo ciepłych wód. Od czasu do czasu silne wiatry, dochodzącego nieraz do szybkości 50 km/godz. pogarszają warunki komunikacyjne jeszcze więcej.

Mimo tych wszystkich trudności lotnisko to okazało się wystarczające i w czasie ubiegłej wojny oddało wielkie usługi. Obecnie w okresie powojennym, po zastosowaniu radaru i innych wynalazków, nawet pogoda może być pokonana. Dziś lotnisko to może być użyte również przez samoloty handlowe i pasażerskie.

Jako jedną z dobrych stron Grenlandii trzeba podkreślić fakt, że klimat południowej Grenlandii nie posiada zasadniczo warunków charakterystycznych dla obszarów arktycznych. Średnia temperatura roku na południowych wybrzeżach Grenlandii jest równa średnim temperaturom Nowej Funlandii, a ponadto jest tam o wiele mniej opadów śnieżnych. Kilka cm śniegu obserwuje się tam w ciągu zimy na wybrzeżu, choć góry są pokryte śniegiem prawie cały rok. Ciepłe powietrze napływa od morza, które nie zamraża w ciągu roku. W pobliżu południowych wybrzeży obserwuje się wiele pływającej kry lodowej, ale mimo tego porty najbardziej na południe wysuniętej części Grenlandii są otwarte prawie cały rok. Z wyjątkiem około jednego miesiąca, kiedy zwały lodu pędzone wschodnio-grenlandzkim prądem mor-

Grenlandia (wschodnie wybrzeża) — bocna dolina Kierulf Fiord.

skim, blokują wejścia do kilku wąskich fiordów.

Poza wyżej wspomnianym lotniskiem w Narsarssuak wybudowano w czasie wojny dwa dalsze lotniska — jedno na wybrzeżu wschodnim w pobliżu Angmanssalik, a drugie na wybrzeżu zachodnim w Sondrestrom Fiord. Oba te lotniska są głównie lotniskami pomocniczymi i ratowniczymi. Grenlandia jest stosunkowo łatwo dostępnym etapem na drodze powietrznej z Ameryki Północnej do Europy i odwrotnie — stąd też w czasie ubiegłej wojny Amerykanie uważali Grenlandię za pierwszą linię obrony kontynentu północnoamerykańskiego. Grenlandia w rękach Niemców byłaby dobrym punktem wypadowym na Kanadę i Stany Zjednoczone A. P., oraz na wszystkie prawie linie okrętowe Północnego Atlantyku.

Południowy cypel Grenlandii leży lekko na północ i prawie w środku wielkiej trasy podbiegunowej na linii lotu z Nowego Jorku do Londynu i od-

wrotnie. Rozpatrując miejscowości położone bardziej centralnie tak w Europie jak i w Ameryce Północnej — przekonamy się, że najkrótsza linia lotu po wielkim łuku z Chicago do Warszawy przechodzi nieco na północ od południowego cypla Grenlandii, przecina Islandię i przez południową Skandynawię „schodzi” do Europy Środkowej. Ta sama trasa lotnicza może być użyta w drodze z Chicago do Moskwy poprzez północną Norwegię.

Komunikacyjne loty nad Arktyką wymagają jeszcze wielu badań i dalszych wynalazków, jednej rzeczy jednak nie da się zaprzeczyć — a to oszczędności w odległościach. Linie lotnicze przebiegające trasą wielkiego łuku są najkrótsze, najszybsze i dlatego właśnie najtańsze. Loty nad obszarami arktycznymi nie są bardziej niebezpieczne od lotów nad oceanami.

Pogoda obszarów arktycznych jest raczej pomyślna dla komunikacji lotniczej — masy powietrza zaiegające

obszary arktyczne, mają mniej wilgoci, a przez to mniejsze ryzyko oblodzenia samolotów. W wypadku zaś defektu w samolocie, pasażerowie mogą być zawsze pewni, że mają pod sobą zwarte i płaskie masy lodu.

Grenlandia — dzięki swemu położeniu geograficznemu, musi w najbliższej przyszłości odegrać bardzo poważną rolę w międzynarodowej komunikacji lotniczej.

Chociaż realizacja transarktycznych linii lotniczych może jest jeszcze dość odległa, to jednak prawie wszystkie służby pogodowe Ameryki i Europy potrzebują danych meteorologicznych z daleko na północ wysuniętych obsza-

rów Grenlandii. Grenlandia bowiem wywiera silny wpływ na kształtowanie się pogody na dużych obszarach oceanu Atlantyckiego i Europy. O ląd Grenlandii rozbijają się masy powietrza tak, jak fale morskie rozbijają się o falochrony w portach. Dokładne poznanie stałego niżu barometrycznego Islandzkiego nie może być rozwiązane dopóty, dopóki służba meteorologiczna nie będzie miała stałych meldunków pogodowych ze wschodnich wybrzeży Grenlandii. Meteorolodzy zgodnie stwierdzają, że bez dokładnej znajomości warunków pogodowych nad Grenlandią — wiele problemów w nauce meteorologii nie da się rozwiązać pomyślnie.

B. Siadek, Kraków

Nowe miasta na mapie ZSRR

Stare miasta rosyjskie rozwijały się stopniowo z małych osiedli i podobnie jak większość miast świata, wzrastały wolno na przestrzeni stuleci.

Zupełnie inna jest historia nowych miast radzieckich, rozwijających się w fantastycznym tempie, miast które często już po pięciu latach od dnia narodzin, obchodzą swą pełnoletność. Mapa Rosji nigdy nie zmieniała się tak szybko, jak w ciągu ostatnich dwudziestu paru lat, a dowodem tego jest powstanie **około 350 nowych miast na terenie ZSRR**. Miasta te powstały wszędzie tam, gdzie odkryto większe złoża mineralne. Dlatego też w ogromnej swej większości posiadają charakter miast przemysłowych. Osiedla tego rodzaju reprezentują między innymi miasta powstałe na terenie Zagłębia Kuźnieckiego.

Jeszcze w roku 1927 na mapie Syberii Zachodniej można było znaleźć trójkątną „białą plamę“. Była nią zaznaczona mało zbadana pustynna rów-

nina, ograniczona z dwóch stron korytami rzek Tomi i Kondomy, a od południa przedgórzami gór Altaj. Od roku 1932 „biała plama“ na mapie znikła, a na jej miejscu pojawiły się wielkie kuźnieckie zakłady przemysłowe, zaś u zbiegu Kondomy i Tomi ukazało się kółko i wpisana dużymi literami nazwa nowego miasta — Stalińsk.

Stalińsk, miasto węgla i metalu, zbudowane według najnowszych zasad urbanistyki, jest dzisiaj nie tylko wielkim ośrodkiem przemysłowym, ale i kulturalnym, promieniującym na całe Zagłębie. Miasto posiada szereg zakładów naukowych, dwa muzea i teatr dramatyczny, uznany za jeden z najlepszych na Syberii. Z 13 miast Zagłębia Kuźnieckiego tylko 3 tj. Mariińsk, Tajga i Szczegółowsk mają dawną przeszłość. Pozostałych 10 w tej liczbie Prokopjewsk, Kemerowo, Lenin-Kuźniecki, Anżerosudżeńsk i in., powstały w dwóch ostatnich dziesiętkach lat.

Wśród nowych miast ZSRR na specjalne wyróżnienie zasługuje Karaganda, obwodowe miasto Republiki Kazachstanu.

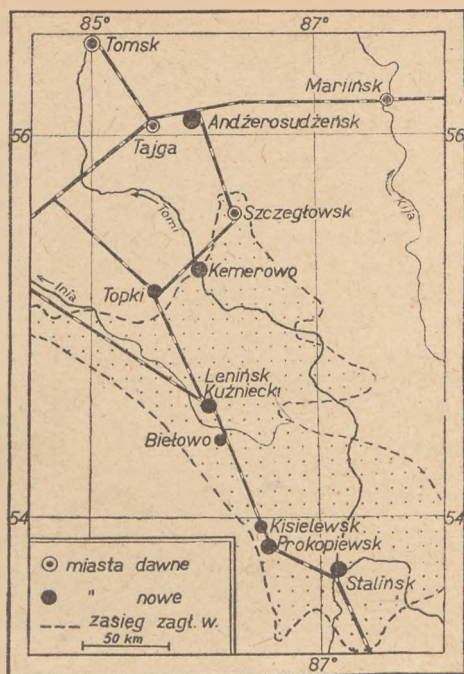
Przed 25 laty grupa geologów odkryła bogate złoża węglowe 700 km na południowy wschód od Pietropawłowska. Odkrycie to zadecydowało o dalszym losie pustego dotąd stepu.

W szybkim tempie zaczęto wydobywać czarne diamenty, a równocześnie z kopalniami, wzrastały zakłady kolorowej metalurgii. Szybko powstało i rozrosło się na stepie młode miasto **Karaganda**, zajmujące dzisiaj około 10 km² powierzchni. Razem z Karagandą wyrosły i inne miasta — **Temir-Tau**, **Maj-Kuduk**, **Nowouzienka**, **Starań** i **Czubaraj-Nura**.

W oparciu o pokłady węgla Karagandy i miedzi Kounrada, w Kazachstanie stworzono nowy potężny okręg metalurgiczny.

Pusty step przeobraził się w kwitnący i tętniący życiem kraj. Na zachód od kounradzkich kopalni miedzi, biegnie nowa linia kolejowa prowadząca nad jezioro Bałchasz. Już z okna wagonu można zaobserwować dużą ilość szarych gmachów i kominów fabrycznych, które wraz z nowoczesną dzielnicą mieszkaniową, stanowią nowe miasto. Miasto — **Bałchasz** — nosi nazwę jeziora, nad którego brzegiem wyrosło w rekordowym czasie piętnastu lat, dzięki odkryciu i zbadaniu pokładów kounradzkiej rudy miedzi. Zasoby rudy i jej jakość okazały się tak duże, że rząd postanowił utworzyć w Kounradzie kopalnię, a nad brzegiem niezbyt oddalonego Bałchaszu zbudować wielką hutę miedzi. Nowopowstała bałchaszka huta miedzi, stała się jedną z największych w ZSRR.

W tym samym czasie, w odległości 400 km na północ od jeziora, odbywała się rozbudowa i zagospodarowanie Karagadyńskiego Zagłębia Węglowego. Magistrala kolejowa połączyła Kara-

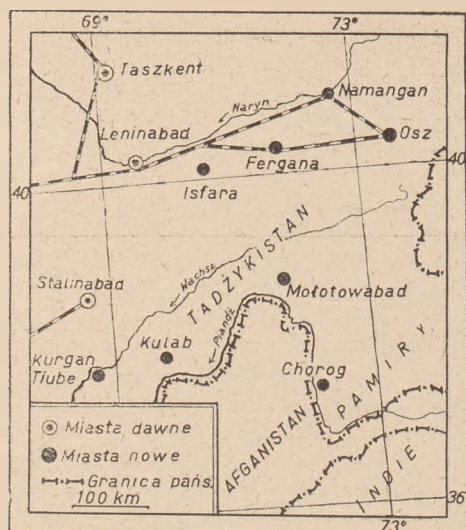

ZSRR — Kuźnieckie Zagłębie Węglowe.

gandę z jeziorem Bałchasz. Na południe więc od jeziora popłynęły transporty węgla kamiennego, a na północ do ośrodków ZSRR miedź bałchaszka.

Wraz z budowniczymi pracowali agronomowie, pod gorącym słońcem pustyni Środkowego Kazachstanu zaczęły dojrzewać kawony, truskawki, ziemniaki, pomidory i inne jarzyny. Jezioro Bałchasz, zajmujące obszar 17.300 km², obfituje w ryby, w związku z tym rozwinęły się tu zakłady przetworów rybnych, których wyroby słyną na cały Związek Radziecki.

Miasto Bałchasz spełnia niewątpliwie ważną rolę w przemyśle ZSRR, mimo że na mapach świata oznaczono je dopiero po r. 1940. Tadżykistan, najbardziej na południe wysunięta republika ZSRR, słynie na cały świat z wyrobu dywanów, a stolica tej republiki **Stalinabad** w równym niemal stopniu jako miasto sadów. Wyrosło ono w okresie

ZSRR — Nowe miasta w Tadżykistanie.

realizowania planów pięcioletnich na miejscu dawnej wsi Diumszable.

Dzisiejszy Stalinabad, szczyci się nowoczesnymi domami, wyższymi zakładami naukowymi i ośrodkami kulturalnymi, do których należy dodać zakłady przemysłowe i fabryki, w niczym też nie przypomina dawnej wsi górskiej Diumszable.

Pamiry, najwyższe góry Tadżykistanu, a zarazem ZSRR, (7495 m), pod względem rozbudowy i budowy nowych miast nie pozostają w tyle za swoją stolicą. W szybkim tempie wyrosło pierwsze miasto — **Chorog**, administracyjny i kulturalny ośrodek górno-badszkańskiego obwodu autonomicznego, oraz obwodowe miasto Kulab, jak również szereg mniejszych ośrodków: **Oktiabrsk**, **Mołotowabad**, **Woroszyłowabad**, **Kujbyszewsk**, **Regar** i in.

W górskiej dolinie rzeki Wachs, biegnącej wzdłuż granicy między Afganistanem a ZSSR, powstało przemysłowe miasto **Kurgan Tiube**. Rozrosły się również stare osiedla jak: **Tadżyków**, dawny **Chodżent**, dziś **Leninabad**, jest dużym miastem przemysłowym, Isfara zaś otoczona sadami, stała się ośrodkiem przemysłu konserwowego.

Nad wysokogórskim jeziorem **Iskander-Kul**, na lodowcu **Fedczenki** i w wąwozie **Kanady**, powstały stacje naukowo-badawcze.

Dzisiejszy Tadżykistan uzyskał połączenie z innymi republikami dzięki nowej sieci dróg bitych, oraz liniom kolejowym i lotniczym. Najbardziej godnym uwagi osiągnięciem w tej dziedzinie jest przeprowadzenie autostrady przecinającej cały Pamir, od miasta **Osz** (republika kirgiska) aż do miasta **Chorog**. Droga ta wznosi się kilkakrotnie do wysokości 4.000 m i ciągnie się na przestrzeni prawie 750 km. Zastępując stary szlak karawan sprawiła, że dziś zamiast kilku tygodni podróży, samochód przebywa odległość między dwoma wyżej wspomnianymi miastami w ciągu dwóch do trzech dni.

Osiągnięcia Związku Radzieckiego w dziedzinie rozbudowy i uprzemysłowienia kraju są ogromne. Szybkiemu bowiem rozwojowi sprzyja nie tylko fakt odkrywania coraz to nowych złóż mineralnych, ale przede wszystkim możliwość szybkiego ich eksploataowania, dzięki budowaniu na terenach projektowanych kopalń nowych miast.

W ten sposób powstały miasta w takich jakuckiej, na Uralu i tam gdzie nikt by się ich nie spodziewał, — pod samym kołem podbiegunowym północnym.

**Czy jesteś już członkiem
Polskiego Towarzystwa Geograficznego?**

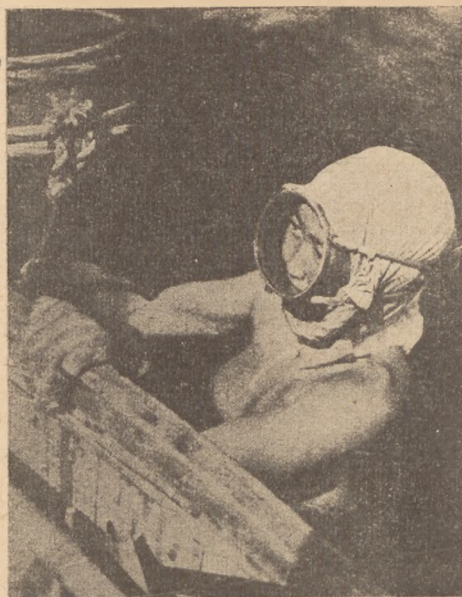
Hatsuszima: kobiety-nurkowie przy pracy.

Wyspa Hatsuszima

Na południe od wejścia do zatoki Tokijskiej, ok. 10 km od brzegu, leży niewielka wyspa zwana **Hatsuszima**. Skalista ta wysepka, o powierzchni zaledwie 2 km², zamieszkała jest przez 41 rodzin japońskich, gdyż tylko tyle wyżywić może nieurodzajna gleba. Od mniej więcej 200 lat liczba ludności Hatsuszimy utrzymuje się na tym samym poziomie. Wyjątek stanowiły tylko lata pięćdziesiąte ubiegłego stulecia, kiedy liczba mieszkańców na krótki okres czasu wzrosła do 45 rodzin. Ludność wyspy uprawia dostateczną ilość pszenicy i jarzyn dla własnego wyżywienia. Natomiast pewien niedobór w uprawie ryżu jest wyrównany przywozem z łądu stałego, który kupuje się tam po cenach „czarnorynkowych”. Ponieważ jednak cena ryb łowionych przez mieszkańców wyspy podniosła się w tym samym stopniu co i ryżu,

dlatego też tubylcom powodzi się prawie tak samo, jak przed wojną.

Hatsuszima należy administracyjnie do miasta Atami na lądzie stałym, które słynie jako znane kąpielisko morskie i cieplice. Wszelkie jednak prace inwestycyjne na wyspie są przeprowadzone przez mieszkańców wyspy. Woda do picia jest przepompowywana ręcznie do poszczególnych domostw z centralnych studzien. Jedzenie wyspiarzy według naszych europejskich pojęć jest raczej monotonne. Hatsuszima bowiem nie posiada wcale bydła, nierogacizny i koni. Mieszkańcy hodują tylko kury, a pożywienie urozmaicają sobie wodorostami morskimi, które spożywane w dostatecznych ilościach, dostarczają tubylcom witamin. Wyspiarze krzątają się sami dookoła swych gospodarstw domowych, uprawiają małe pola i reperują sieci,

Hatsuszima: kobieta nurek

jednak do połowów ryb angażują mężczyzn z pobliskiego lądu stałego. Największym poważaniem wśród mieszkańców wyspy cieszą się kobiety-nurkowie, zatrudnione przy połowach skorupiaków i wodorostów, z których wyrabia się agar (rodzaj żelatyny). Te

prawdziwe „arystokratki pracy“ na wyspie noszą nazwę „amak“, co po japońsku znaczy zarówno kobieta-nurek, jak i zakonnica. Są to młode dziewczęta, w wieku 17—20 lat, które podpisują umowę na roczną pracę, z płacą 200 jen na dzień (tygodniowa pensja przeciętnego urzędnika) z dodatkami procentowej premii od połowu. Przed wojną w charakterze nurków były zatrudnione przeważnie Koreanki. Obecnie zaś pracą tą trudnią się dziewczęta japońskie, pochodzące głównie z terenu Miye w południowej Japonii. Połowy odbywają się przez cały rok, choć największe ich nasilenie przypada na lato, kiedy woda morska jest stosunkowo ciepła. Dziewczęta wypływają na morze w łodziach i nurkują pół nago, nieraz nawet do głębokości 12 m. Głowę owijają przepaską, a oczy i nos zasłonięte mają specjalną maską. Wiele z nich kontynuuje swą pracę nawet po ślubie, przy czym mężowie ich są zazwyczaj zajęci przy sterowaniu łodzi i wyciąganiu sieci ze złowionymi wodorostami. Dobre płace dziewcząt-nurków zapewniają im szybkie i łatwe zamążpójście.

(Picture Post).

POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE

Zarząd Główny, Warszawa, ul. Wilcza 22 m. 6.

Wydawnictwa Polskiego Tow. Geograficznego:

Czasopismo Geograficzne — Wrocław, pl. Uniwersytecki 1

Geografia w Szkole — Warszawa, ul. Niemcewicza 9. m. 87

Poznaj Świat — Kraków, ul. Grodzka 64.

Przegląd Geograficzny — Warszawa, ul. Wilcza 22.

W. Dubiński, Kraków

Transport zimowy na dalekiej północy

Wiele ciepłego miejsca w sercach mieszkańców Alaski zajmują ich czworonożni kudłaci przyjaciele — psy pociągowe, zwane „malemutami“. Nieraz przy ognisku obozowym, przeplatane dymem fajek, płyną opowieści sławiące czyny tych dzielnych zwierząt, bohaterów cichych i mroźnych szlaków Północy.

Noc wprowadza zazwyczaj upragniony, zarówno przez poganiacza jak i zaprząg odpoczynek. Psy nie pragną wtedy niczego więcej, jak kawałka mrożonej ryby, „przyjacielskiego słowa swego pana i miejsca do spania. Wygrzebują w śniegu jamy, zwijają się w kłębek i z głową

złożoną na umęczonych łapach zapadają w sen. Wschód słońca zastaje je rozszczękane i radosne, jakby dzień wczorajszych wysiłków wymazany został z ich mięśni. Głośny jak strzał rewolwerowy trzask bicia, komenda „Mush“ i płozy zaprzęgu tną świeży ślad w bezkresach śnieżnych pól.

Tak przez długie zimowe miesiące, godzina za godziną, dzień za dniem, pies ciągnie zaprząg naprzód, poprzez głębokie zaspy i zdradzieckie szczeliny w śnieżnych zawiejach, siarczystych mrozach. Niekiedy wiezie pocztę, innym razem truchtem zdąża ku odciętej od światła osadzie, w której

zmagający się ze śmiercią człowiek oczekuje dawki życiodajnego serum. Oto codzienna niemal praca psów pociagowych. Sławia je poeci i pisarze, klną poganiacze. Ale gdy kończy się pracowity dzień, poganiacz pieje na cześć swego zaprzęgu hymny pochwalne.

Pochodzenie „malemutów“ Alaski jest rzeczą sporną. Ogólnie przypuszcza się, że psy te przybyły do tego kraju wraz z Eskimosami pochodzącymi z Azji. „Malemuta“ określić można jako kuzy-na szpica, psa Syberii. Wielu wierzy, że „malumet“ jest oswojonym wilkiem. Pogląd taki jest jednak z gruntu fałszywy, jakkolwiek prawdą jest, że oswojony wilk już niejednokrotnie znajdował się w zaprzęgu.

Zewnętrzną cechą psa pociagowego Alaski są szpiczasto zakończone i stojące uszy, szeroka, kudłata pierś i zakręcony ogon. Jest rzeczą ciekawą, że celem osiągnięcia siły i wytrzymałości u przyszłych psów pociagowych, właściciele ich chowają je często razem z wilkami. Eksperyment ten połączony jest jednak z dużym ryzykiem, jeśli bowiem wilk weźmie górę nad psem, to w rezultacie właściciel dostaje dzikie i krnąbrne zwierzę, z którego w zaprzęgu nie ma prawie żadnej korzyści.

Dziś na szlakach Alaski zasadniczo trudno spotkać czystej krwi „malemuta“, wynika to z różnych sposobów hodowli tych psów.

ŚWIAT W CYFRACH

Wiatry regionalne w świecie

Poniżej zestawiono wiatry regionalne w świecie, podając ich nazwę i kraj, w którym występują oraz ogólną charakterystykę. Wykaz ten, po raz pierwszy publikowany w Polsce, pozwoli wszystkim zajmującym się geografią, na zorientowanie się w licznych lokalnych wiatrach na świecie.

Nazwa	Kraj	Kierunek	Charakterystyka
Apheliotes	Starożytna Grecja	E	—
Autan	Płd. Francja	S	—
Baguio	Filipiny	—	Cyklony tropikalne
Belats	Płd. wybrzeża Arabii	—	Zimny wiatr, typu bora
Blizzard	Płn. Ameryka	N	Gwałtowny i zimny wiatr przynoszący zawieje śnieżne
Bohorok	Sumatra	W	Suchy wiatr przechodzący w wiatr halny
Bora	Płn. wybrzeża Adriatyku	NE	Zimny wiatr spadający z gór na wybrzeża Adriatyku
Boreasz	Star. Grecja	N	—
Brave West Wind	Na oceanach między 40 a 50° szer. geograficznej	W	Wiatr należący do ogólnej cyrkulacji atmosfery
Brickfielder	Płd. Australia	N	Gorący wiatr wiejący z wnętrza lądu
Broeboe	Celebes	—	Wiatr suchy
Buran	Syberia	—	Wiatr przynoszący zawieje śnieżne, podobny do bizzard
Burster	N. Zelandia i Australia	S	Wiatr gwałtowny i niszczący wiejący od morza
Cape Doctor	Płd. Afryka	N	Wiatr chłodny, spadający z wyżyn na wybrzeża

Nazwa	Kraj	Kierunek	Charakterystyka
Chamsin	Egipt	S	Wiatr suchy i gorący, burze piaskowe
Chinook	Góry Skaliste A. P.	W	Wiatr suchy i ciepły, typu wiatru halnego
Chubasco	Zach. tropikalne wybrzeża Ameryki Płn.	—	Gwałtowny wiatr szkwałowy
Cordonazo	Zach. wybrzeża Meksyku	S	Wiatr towarzyszący huraganom
Devil	Płd. Afryka	—	Trąby powietrzne
Doctor	Kraje tropikalne	—	Wiatr wiejący od morza
Etesians	Wsch. część morza Śródziem.	N	—
Euros	Star. Grecja	SE	—
Föhn	Alpy	S	Ciepły i suchy wiatr spadający w północne doliny Alp
Gending	Jawa	—	Wiatr suchy
Gregale	Malta	—	Gwałtowny wiatr od morza
Haboob	Sudan	—	Zimny wiatr, burze piaskowe
Harmattan	Zach. wybrzeża Afryki	E	Burze piaskowe
Hel'm	Cumberland (Anglia)	E	Zimny wiatr, typu bora
Jauk	Płd. stoki Alp	N	Suchy i ciepły wiatr, typu wiatru halnego
Kaikias	Star. Grecja	NE	—
Karif	Somali	SW	Wiatr monsunowy
Khamsin	Egipt	S	Zobacz Chamsin
Kona	Hawaje	SW	Silny wiatr od morza
Koembang	Jawa	—	Wiatr suchy
Leste	Wyspy Kanaryjskie	E	Wiatr gorący i suchy
Levanter	Morze Śródziemne	E	—
Leveche	Hiszpania	—	Wiatr ciepły typu sirocco
Lips	Star. Grecja	SW	—
Marin	Płd. Francja	S	—
Mistral	Francusko-włoska Riviera, dolina Rodanu	N	Silny i zimny wiatr wiejący z gór
Monsun	Wybrzeża oceanów, głównie na Dalekim Wschodzie	—	Sezonowe wiatry lądowe i morskie
N'aschi	Zatoka Perska	—	Zimny wiatr, typu bora
Norther	Texas i Kalifornia	N	Zimny i silny wiatr
Nortes	Zach. Meksyk	N	Zimny wiatr, typu bora
Notos	Star. Grecja	S	—
Pampero	Płd. Ameryka	SE	Burze szkwałowe
Papagayo	Zatoka Papuzia (Nicaragua)	NE	Wiatr gwałtowny
Polake	G. Orlickie (Sudety)	N	Zimny wiatr, typu bora
Ponente	M. Śródziemne	W	—
Purga	Syberia	NE	Inna nazwa dla wiatru buran
Reshabar	Kurdystan	NE	Wiatr suchy, spadający
Samum	Pustynie Afryki	—	Gorący i suchy wiatr, burze piaskowe
Santa Ana	Kalifornia	—	Ciepły i suchy wiatr wiejący w lecie
Sirocco	M. Śródziemne	S, SE	Wiatr ciepły i suchy
Seistan	Iran	N	Silny wiatr wiejący w lecie
Shamal	Mezopotamia, zatoka Perska	NW	—
Skiron	Star. Grecja	NW	—
Solano	Hiszpania	E	—
Suchowej	Niziny europejskie ZSRR	—	Wiatr suchy, wiejący z głębi lądu
Tehuantepecer	Zatoka Tehuantepec	N	Wiatr silny i gwałtowny
Tenggara	Archipelag Spermonde (Celebes)	—	Wiatr suchy
Pasaty	Obszary na północ i południe od równika	—	Wiatr należący do ogólnej cyrkulacji atmosfery
Tramontana	Włochy	N	Wiatr zimny
Tajfun	Wsch. Azja	—	Wiatr o sile huraganu
Vendavales	Hiszpania	SW	Wiatr szkwałowy
Warmbraw	Wyspy Schouten (N. Gwinea)	—	Wiatr podobny do wiatru halnego

Nazwa	Kraj	Kierunek	Charakterystyka
Wiatr halny	Sudety i Karpaty (Polska)	S	Ciepły i suchy wiatr spadający w doliny (zobacz: Föhn albo Chinooki)
Willywaw	Cieśnina Magellana	—	Wiatr spadający, typu bora
Willy willy	Australia	—	Wiatr bardzo gwałtowny
Zefir	Str. Grecja	W	—
Zonda	Argentyna	W	Wiatr zbliżony do wiatru halnego

W. Milata

Zaludnienie świata

Część II.

Australia i Oceania

Poniżej podano według najnowszych danych statystycznych (**Statesmans Year-book 1947, Londyn 1947**) liczbę mieszkańców w poszczególnych krajach Oceanii, Australii, Nowej Zelandii. W wykazie przedstawiono wszystkie państwa, dominia, kolonie i posiadłości zamorskie innych państw. W nawiasie podano kraj obecnej przynależności politycznej, rok spisu ludności, względnie szacunku liczby mieszkańców w danym kraju.

(Objaśnienia skrótów użytych w tekście: USA — Stany Zjednoczone A. P., bryt. — brytyjskie, fran. — francuskie, aust. — australijskie, port. — portugalskie, D. bryt. — Dominium brytyjskie, N. Z. — Nowa Zelandia, Kond. Ang.-Fran. — Kondominium angielsko-francuskie, spis — spis ludności, szac. — szacunek liczby mieszkańców).

Australia (D. bryt. szac. 1946 r.)	7,198.000
Tasmania (szac. 1946 r.)	251.000
Kolonie australijskie (aust.) —	977.000
Cooka, wyspy (N. Z. spis 1945 r.)	14.000
Fidżi, wyspy (bryt. szac. 1945 r.)	255.000
Guam (USA spis 1946 r.)	23.000
Hawaje (USA szac. 1946 r.)	520.000
Nauru, wyspy (N. Z. spis 1946 r.)	2.000
Niue, wyspy (N. Z. spis 1945 r.)	4.000

Norfolk, wyspy (aust. spis 1944 r.)	1.000
Nowa Gwinea (aust. spis 1940 r.)	675.000
Nowe Hebrydy (Kond. Ang.-Fran. szac. 1940 r.)	42.000
N. Kalendinia (fran. spis 1936 r.)	60.000
N. Zelandia (D. bryt. spis 1946 r.)	1.770.000
Kolonie nowozelandzkie (N. Z. spis 1945 r.)	90.000
Oceaniczne wyspy brytyjskie: (szac. 1945 r.)	173.000
(Wyspy Gilbert i Ellice, Brytyjskie Wyspy Salomona, Tonga, Pitcairn Islands)	
Oceaniczne wyspy francuskie (spis 1941 r.)	51.000
(Wyspy Towarzyskie, Markizy, Taumotu, Gambier, Australijskie, Rapa, Leeward)	
Oceaniczne wyspy dawniej japońskie (spis 1935 r.)	73.000
(Karoliny, Mariany, Marszale)	
Papua (aust. szac. 1946 r.)	302.000
Samoa zach. (N. Z. spis 1946 r.)	70.000
Samoa (USA spis 1945 r.)	17.000
Tasmania, wyspy (aust. szac. 1946 r.)	251.000
Timor (port. spis 1936 r.)	464.000
Tokelau wyspy (N. Z. spis 1945 r.)	1.000

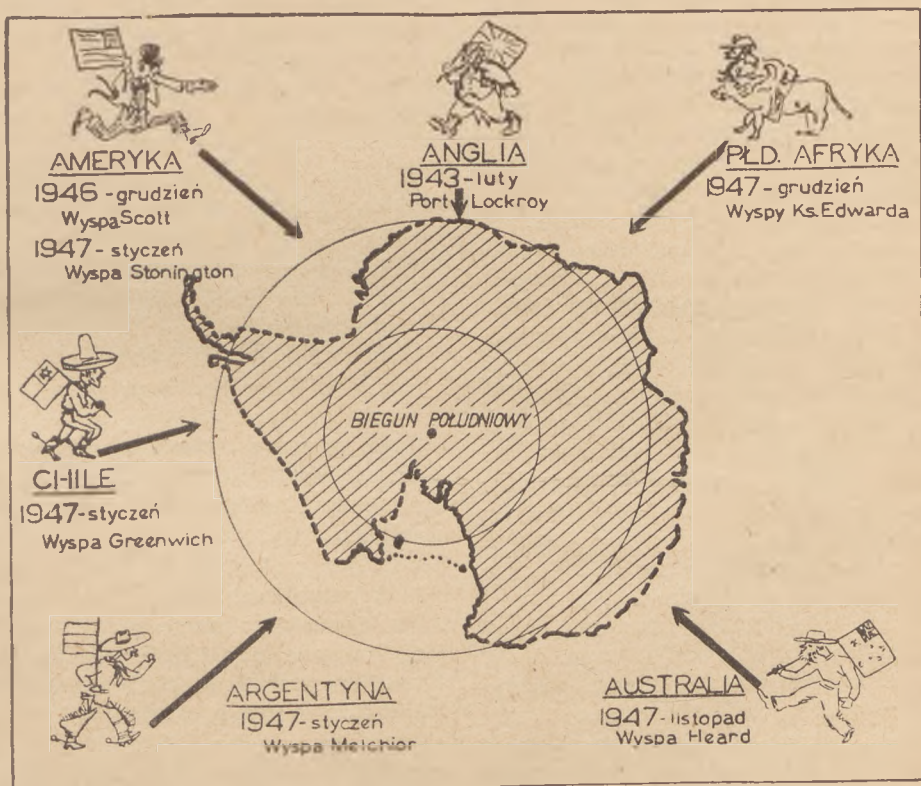
B. W.

Tegoroczny Ogólnopolski Zjazd Geografów Polskich odbędzie się w Poznaniu i Zielonej Górze w dniach od 16 do 19 maja br.

Aktualności geograficzne

Wędrujący biegun magnetyczny ziemi.
W ostatnim czasie wojsko, lotnictwo i marynarka Stanów Zjednoczonych prowadzą intensywne badania w okolicach podbiegunowych. W październiku ub. r. lotnictwo

amerykańskie podało do publicznej wiadomości, że odkryto dwa nowe północne bieguny magnetyczne, mianowicie na wyspie Bathurst i na półwyspie Boothia, podczas gdy już dawniej znany północny bie-

Wyścig do Antarktydy.

Dużo się ostatnio mówi i pisze o wyspach Falklandzkich, stanowiących przedmiot sporu między Anglią a republikami Ameryki Południowej (Argentyna, Chile). Wielu z nas dziwi się gwałtownej chęci objęcia w posiadanie pustynnych i górzystych obszarów, rozrzuconych na wielkich przestrzeniach równą łącznej powierzchni Stanów Zjednoczonych A. P. i Europy, pokryte są grubą warstwą śniegu i lodu. Nigdy prawie nie były zamieszkałe przez człowieka. Antarktyda jest jednym z najwyższych kontynentów świata, niektóre bowiem grzbiety górskie sięgają prawdopodobnie wysokości 6000 m n.p.m. Poza tym klimat jest tam znacznie surowszy niż w strefach polarnych bieguna północnego. Przypuszcza się ogólnie, że w Antarktydzie istnieją pokłady węgla i złota, a przede wszystkim uranu. Jak na razie jednak złożyła te — cel większości ekspedycji — nie zostały tam stwierdzone. Dlatego też z odkryć w Antarktydzie skorzysta przede wszystkim nauka. W zakresie bowiem hydrografii, geologii, meteorologii, elektromagnetyzmu itp. Antarktyda jest bezcenną skarbnicą wiedzy. Tam należy szukać czynników wpływających na kształtowanie się pogody na półkuli południowej, tam również przebiegają najkrótsze szlaki lotnicze łączące Południową Afrykę z Argentyną, Australią i Indonezją (W. M.).

gun magnetyczny przewędrował z wyspy Somerset (gdzie go ostatnio stwierdzono) na Wyspę Księcia Walii.

Wszystkie te trzy bieguny znajdują się na stosunkowo niewielkiej przestrzeni (ok. 600×300 km), a dane amerykańskie zostały uzyskane z samolotów. Tymczasem pomiary magnetyczne dokonywane w pobliżu bieguna prawdopodobnie różnią się znacznie w zależności od wysokości, z jakiej się je robi. Toteż badacze kanadyjscy przypuszczają, że owe trzy bieguny magnetyczne, odkryte przez Amerykanów, są w rzeczywistości jednym biegunem, stosunkowo szybko poruszającym się. Stwierdzono nawet, że biegun magnetyczny wędruje ok. 130 km na dobę, i to najczęściej w kierunku równoleżnikowym. **W. H. Paryski**

Wyprawa Byrda do Antarktydy 1946/7. W r. 1946/7 działała w Antarktydzie najliczniejsza z wszystkich dotychczasowych wypraw badawczych, złożona z 4.000 ludzi, pozostających pod dowództwem znanego badacza krajów polarnych, admirała Ryszarda E. Byrda. Wyprawa ta, zorganizowana przez marynarkę Stanów Zjednoczonych, rozporządzała 13 statkami, tankami oraz samolotami (do helikopterów i ciężkich transportowców włącznie).

Metodą foto-lotniczą skartografowano olbrzymi obszar, w znacznej części dotąd zupełnie nieznany. Między innymi odkryto wiele nowych pasm górskich oraz szczyty znacznie wyższe od dotychczas znanych w Antarktydzie, gdyż dochodzące do 6000 m n. p. m. Odkryto też nowe lodowce, wśród których jeden jest prawdopodobnie największym ze znanych na świecie. Do prac kartograficznych z samolotów stosowano ulepszoną w czasie wojny metodę fotografii trymetrogonowej. Do określenia z powietrza natury geologicznej skał, znajdujących się pod pokrywą lodo-

wą Antarktydy posługiwano się lotniczym magnetometrem, również udoskonalonym w czasie wojny (jako przyrząd do wykrywania łodzi podwodnych).

Jedną z największych niespodzianek wyprawy było odkrycie w kilku miejscach przestrzeni, a nawet jezior, zupełnie wolnych od lodu. Jedyne ślady życia, jakie tam znaleziono, były różne gatunki glonów i nieliczne ptaki. W czasie wyprawy dwa samoloty dokonały przelotu ponad biegunem południowym (był to zresztą już drugi przelot Byrda nad biegunem).

Wyprawa, w której skład wchodziło wielu rozmaitych specjalistów, dokonała badań naukowych w różnych dziedzinach. Jednakże jednym z głównych zadań wyprawy było wypróbowanie wojskowego ekwipunku i metod działania na wypadek wojny prowadzonej w okolicach polarnych.

W. H. Paryski

Nowa wyprawa australijska do Antarktydy wyruszyła w grudniu ub. r. pod kierownictwem kapitana Stuarta Cambella, uczestnika dwóch przedwojennych wypraw Sir Douglasa Mawsona. Wyprawa ta ma szeroko zakrojony program badań naukowych. Pomocnicze stacje meteorologiczne będą założone na Wyspie Heard (koło Wysp Kerguelena) i na Wyspie Macquarie. Już w marcu 1947 r. zrobiono rekonesans fotograficzny wyspy Macquarie za pomocą bombowca, który przeleciał tam i z powrotem w $14\frac{1}{2}$ godzin, bez lądowania (razem około 4500 km), mimo niesprzyjającej pogody. Okazało się, że wyspa ta, leżąca pod 55° szerokości południowej, posiada w niektórych osłoniętych miejscach krzewy i drzewa.

W. H. Paryski

Czechosłowacja (ČSR – Republika Československa)

1. Historia

Na tle rozkładających się w wyniku pierwszej wojny światowej Austro-Węgier, zarysowuje się coraz wyraźniej współpraca dwu najbliższych spokrewnionych, sąsiedzkich narodów słowiańskich, czeskiego i słowackiego, dążących do wolności. 28. X. 1918 r. Narodni Vybor (Rada Narodowa) w Pradze obejmuje suwerenną władzę w ziemiach czeskich (data święta państwowego). 30. X. 1918. Słowacka Rada Narodowa w Turczańskim Św. Marcinie deklaruje w imieniu narodu słowackiego chęć utworzenia wspólnie z narodem czeskim jednego państwa czechosłowackiego 14. XI. 1918. Zgromadzenie Narodowe deklaruje formalnie powstanie Republiki Czechosłowackiej z prof. T. G. Masarykiem, jako pierwszym prezydentem (1918—1935). Skład i granice Republiki określone zostały traktatem w Saint Germain z 10. IX. 1919. Do ziem czeskich i Słowacji doszła jeszcze Ruś Podkarpacka, obszar autonomiczny, zamieszkały przez Ukraińców.

Na podstawie słynnego porozumienia „czterech“ w Monachium z 29. IX. 1938 okrojono Czechosłowację na rzecz Niemiec, Węgier i Polski. Pozostałe terytorium zostało zorganizowane w listopadzie tego samego roku w unię dwóch równorzędnych jednostek, co zaznaczyło się w nazwie państwa — Czechosłowacja. 14. III. 1939 Słowacja ogłosiła się państwem niezależnym, a w dwa dni później ziemie czeskie zostały wcielone do Rzeszy Niemieckiej jako „Protektorat Czech i Moraw“. Ruś Podkarpacka zaś została wcielona do Węgier.

Kraje Czechosłowacji zostały oswobodzone przez wkraczające stopniowo na jej terytorium w latach 1944 i 1945

wojska Armii Czerwonej, czechosłowackie i amerykańskie przy współudziale powstań na Słowacji i w Czechach. Utracone terytoria powróciły do Czechosłowacji. „Niezależne“ państwo słowackie przestało istnieć. Ruś Podkarpacka została odstępiona Związkowi Radzieckiemu.

2. Ustrój

Podstawy ustroju państwowego współczesnej Czechosłowacji zostały określone w programie koszyckim z 5. IV. 1945 r., ułożonym wspólnie przez krajowy ruch oporu oraz emigrację: londyńską i moskiewską. Czechosłowacja stanowi republikę narodową Czechów i Słowaków, przy czym Słowacja posiada rozległą autonomię. Radzie Ministrów i poszczególnym ministerstwom w Pradze odpowiada Rada Powierników i urzędy powierników w Bratysławie. Powiernicy są odpowiedzialni za swoje czynności urzędowe przed Słowacką Radą Narodową. Prezydent Republiki mianuje wyższych urzędników Słowacji na wniosek Rady Powierników, zatwierdzony przez Słowacką Radę Narodową. Kompetencji Zgromadzenia Narodowego zastrzeżone są następujące sprawy wspólne: konstytucja, granice państwa, polityka zagraniczna, obrona narodowa, bezpieczeństwo wewnętrzne, budżet państwa, sprawy finansowe, oświata i wychowanie, urządzenia komunikacyjne.

Dalej, postanowiono wysiedlić z państwa Niemców i Węgrów, politykę zagraniczną oprzeć na sojuszu ze Związkiem Radzieckim i innymi państwami słowiańskimi, przeprowadzić reformę

rolną i unarodowić przemysł kluczowy. Liczbę partii politycznych ograniczono do 4 dla krajów czeskich i 4 dla Słowacji.

Nowy rząd utworzony w lutym 1948 r., składa się głównie z przedstawicieli dwóch partyj: komunistycznej i socjal-demokratycznej. Zadaniem jego jest realizacja programu demokratycznego, w pierwszym rzędzie upaństwowienie zakładów przemysłowych, zatrudniających powyżej 50 pracowników oraz przeprowadzenie reformy rolnej.

Zgromadzenie Narodowe składa się z 300 członków. Wybory przeprowadzone w maju 1946 r. dały w rezultacie następujący rozdział mandatów:

komuniści	114
narodowi socjaliści	55
ludowcy	47
słowaccy demokraci	43
socjal-demokraci	27
stronnictwo wolności	2
stronnictwo pracy	2

Następne wybory przewidziane są w ciągu I półrocza 1948 r.

3. Ziemia

Położenie. Czechosłowacja zajmuje centralne położenie w Europie („Srdce Evropy“). Leży w środku pomiędzy Bałtykiem a Adriatykiem i pomiędzy Morzem Północnym a Morzem Czarnym. Położenie centralne wśród państw o różnym stopniu i rodzaju gospodarki, posiadających zainteresowania eksportowe i importowe wzajemnie się uzupełniające, jest korzystne dla rozwoju handlu sąsiedzkiego zagranicznego, komunikacji tranzytowej oraz dla rozwoju gospodarczego i kulturalnego wewnątrz. Natomiast niekorzystną cechą położenia jest brak dostępu do morza. Czechosłowacja jest największym państwem w Europie, pozbawionym własnego wybrzeża morskiego.

Czechosłowacja leży pomiędzy:

51° 05' szerok. geograficznej północnej
47° 40' „ „ „

3° 25' rozpiętości południk. (380 km)
22° 35' długości geograficznej wschodn.
10° 05' „ „ „
10° 30' rozpięć. równoleżnikowej (750 km)
(różnice w czasach miejscowych
dochodzą do 42 minut).

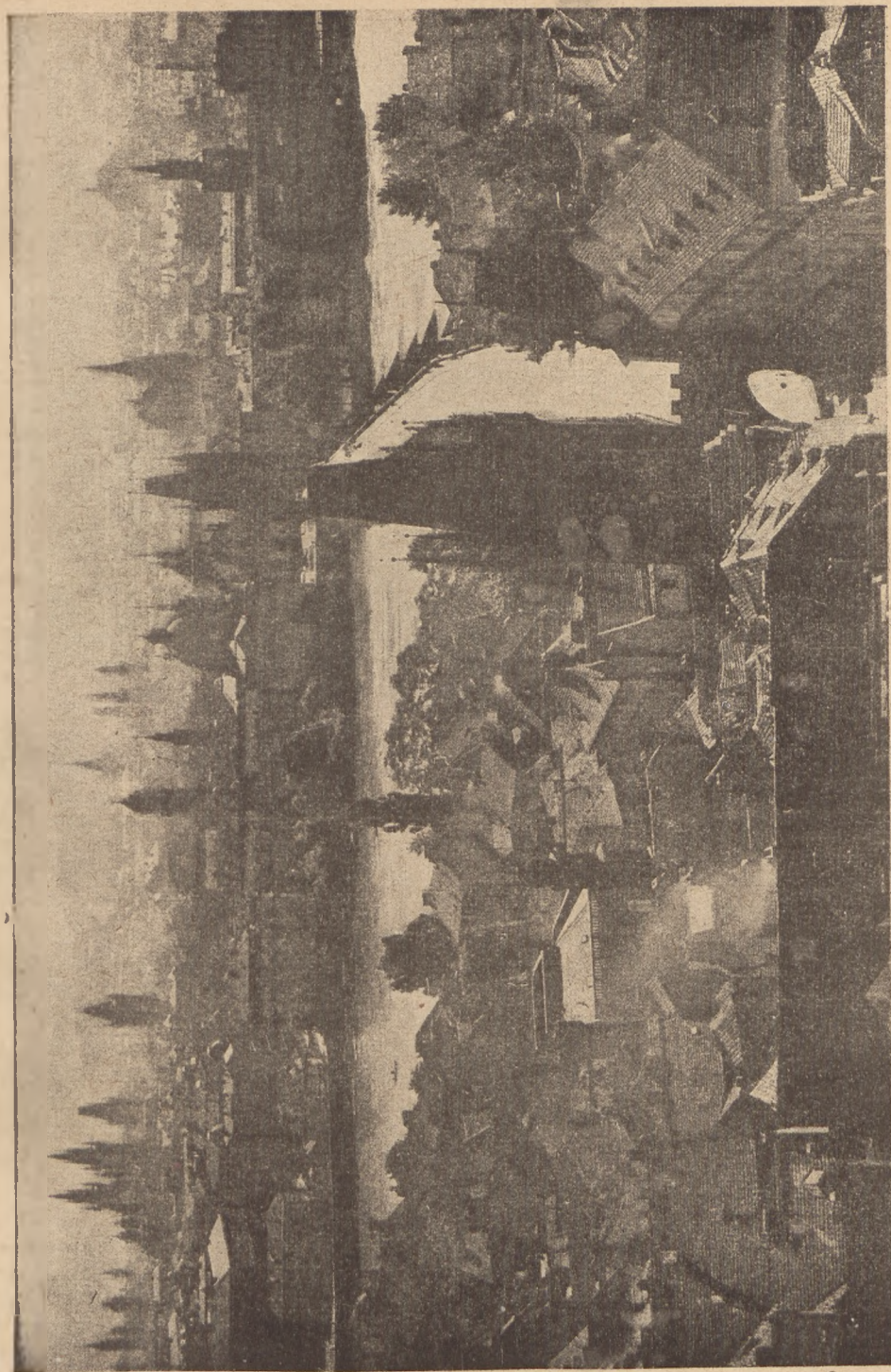
Terytorium. Obszar Czechosłowacji wynosi 127.765 km², zajmując 14 miejsce w Europie. Terytorium jest silnie wydłużone w kierunku WNW — ESE (współczynnik wydłużenia 1,9).

Granice. Ogółem	3.580 km	100 %
z Polską	1.346 „	37,4%*
z Niemcami	866 „	24,0%
z Węgrami	698 „	19,4%
z Austrią	578 „	16,0%
z ZSRR	115 „	3,2%

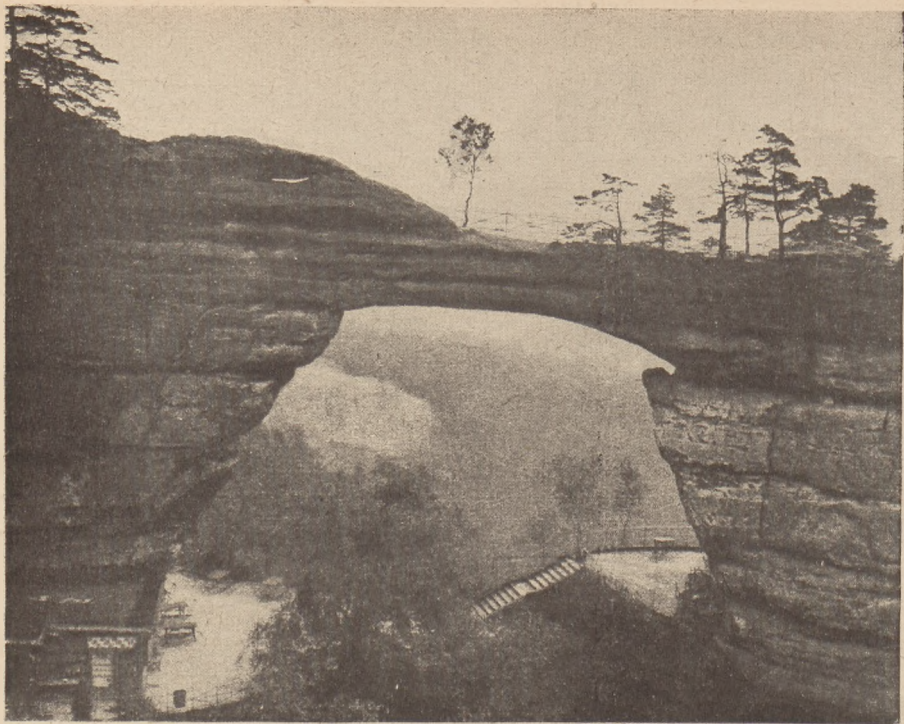
Długość granic w stosunku do obszaru państwa przedstawia się niekorzystnie wskutek wydłużonego kształtu państwa i bardzo urozmaiconego przebiegu linii granicznej, która tworzy liczne półwyspy i zatoki. Rozwinięcie granicy tzn. długość granicy w stosunku do obwodu koła o powierzchni państwa wynosi dla Czechosłowacji 2,9.

Jednostki krajobrazowe. Pod względem krajobrazu Czechosłowacja jest krajem bardzo urozmaiconym. Znajdują się w niej stare masywy górskie, zbudowane z łupków krystalicznych, gnejsów, bazaltów, skał osadowych paleozoicznych, młode góry z granitów, wapieni, fliszu i skał wulkanicznych szerokie doliny i niziny wypełnione aluwiami. Krajobrazy zmieniają się szybko po sobie, brak większych kompleksów monotonnych. Najwyższym wzniesieniem jest szczyt **Garluch** w Tatrach Wysokich (2.663 m), najniższy punkt leży na rzece **Bodrog** (95 m). Terytorium Czechosłowacji należy do dwóch górotworów: „starego“ Masywu Czeskiego na zachodzie i „młodych“ Karpat na wschodzie. Te dwie zasadnicze jednostki rozdzielone są ciągiem mo-

* Wg Rocznika Statystycznego Warszawa 1947, dł. granicy polsko-czechosłowackiej wynosi 1292 km

Praga — ogólny widok.

Czechosłowacja — krajobraz Czeskiej Szwajcarii.

(Rep. Kancel.)

rawskich dolin, na który składają się: Brama Morawska, część Hany, Kotlina Wyszowska i Kotlina Dyjsko-Svratecka.

Masyw Czeski składa się z dwóch grup: archaicznego Masywu Południowo-czeskiego i pasma gór waryscyjskich na północy. Wschodnią część Masywu Południowo-czeskiego tworzy falista Wierzchowina Czesko-morawska, zbudowana przeważnie z gnejsów, wzniesiona średnio 500 m n.p.m. Od południa i zachodu masyw otoczony jest lesistymi górami: **Nowogródzkimi**, **Szumawami** i **Lasem Czeskim**. Krajobraz Szumaw, wzniesionych ponad 1.300 m, urozmaïcony jest małymi jeziorkami — pozostałością po zlodowaceniu dyluwialnym. Wnętrze masywu zajmują kotliny: Czesko-budziejowicka i Trzebońska, wypełnione osadami miocen-skimi i pokryte stawami. Część północ-

ną zajmują wierzchowiny środkowo-czeskie, zawierające szereg bogactw mineralnych: rudy żelaza, kruszce ołowiu o znacznej domieszce srebra (w okolicy Příbramu), kilka małych zagłębi węgla kamiennego (koło Pilzna) i kaolin.

W skład łuku waryscyjskiego wchodzi: Smereczany, Rudawy i Sudety. Smereczany wznoszą się ponad 700 m. **Rudawy** tworzą pasmo o dług. 140 km, ciągnące się w kierunku SW—NE. Nazwę swą zawdzięczają obficie dawniej występującym tu rudom, dziś już przeważnie wyczerpanym. W okolicy Jachymowa, słynnego ze źródeł radioaktywnych wydobywa się rudę uranową. U podnóża gór w zapadlisku tektonicznym potworzyły się kotliny, posiadające bogate złoża węgla brunatnego i kaolinu, oraz słynne źródła mineralne gorące i zimne.

Wzdłuż średniego biegu Łaby i dolnego Wełtawy rozciąga się na średniej wysokości 200 m szeroka, urodzajna Nizina Połabska, której krajobraz cechują pola pszenicy i buraków cukrowych oraz sady i plantacje chmielu. Poniżej Łaba przebija się przez dwie malownicze grupy górskie: Średnio-górze Czeskie i Decinske Steny. Południowe zbocza bazaltowych kopuł Średniogórza Czeskiego zajmują sady i winnice. Decinske Steny zbudowane są z poziomych, grubych ławic piaskowca, którym erozja i wietrzenie nadały wygląd skalnych miast, jest to tzw. „Czeska Szwajcaria“.

Sudety dzielą się na: Góry Łużyckie, Izerskie, Karkonosze, Orlickie, Rychlebskie, Jesioniki i Oderské Vrchy. Najwyższe z nich Karkonosze noszą ślady zlodowacenia dyluwialnego: jeziora, moreny i głazy morenowe.

Wnętrze Moraw zajmują urodzajne kotliny i Morawski Kras, zbudowany z wapienia, odznaczający się bezwzględnością powierzchni i licznymi wspaniałymi grotami.

Wnętrze Bramy Morawskiej zajmuje zagłębienie węglowe ostrawsko-karwińskie, tworzące typowy krajobraz górniczo-przemysłowy z hałdami, wieżami wyciągowymi szybów, kominami fabrycznymi, osadami robotniczymi i miastami.

Karpaty w najogólniejszym zarysie podzielić można na fliszowy łuk zewnętrzny i grupę wewnętrzną, zbudowaną ze skał krystalicznych i starych osadowych. Łańcuch fliszowy zaczyna się pasmem Białych Karpat na pograniczu Moraw i Słowacji. Dalej ciągną się Jaworniki, Beskidy: Morawski, Śląski, Wysoki, Sądecki, Niski i Bieszczady.

Wewnętrzna grupa karpacka zaczyna się od Dunaju Małymi Karpatami, zbudowanymi z wapienia i granitu. Na wschód od Wagu ciągną się Góry Inowieckie gnejsowe i wapienne, u których stóp tryska szereg cieplic. Dalej

na wschód występuje pasmo Vtacnik. Na północ od nich leżą Mała i Wielka Fatra, zbudowane z kwarcytów, dolomitów i gnejsu, odznaczające się krajobrazem skalistym, zbliżonym do tatrzańskiego.

Tatry Wysokie są najwyższym pasmem w Czechosłowacji. Zbudowane ze skał krystalicznych, rzeźbę swą, jak również główną ozdobę — stawy, zawdzięczają dyluwialnemu zlodowaceniu. Od NE przylegają do Tatr Wysokich wapienne Tatry Bielskie o jeszcze śmielszych i bardziej malowniczych formach, posiadające wiele jaskiń naciekowych. Na południe od nich rozciągają się Tatry Niżnie ze słynną Demánowską grota lodową.

Dalej na południu znajduje się rozległy górów — Rudawy Słowackie. W ich części południowo-wschodniej, wapiennej występuje Kras Słowacki z największą jaskinią Domica. Na południu Karpat kończą się Średniogórzem Słowackim, które zawiera kruszce miedzi i złoto. Na wschodniej granicy występuje wulkanicznego pochodzenia grupa Vihorlatu.

Na południe od Karpat rozciągają się dwie urodzajne niziny: większa Nadunajska i mniejsza Nadcisańska.

Najważniejsze szczyty:

góry	szczyt	wys. w m.
Szumawy	Cerna hora	1374 m
Rudawy	Klinovec	1244 „
Karkonosze	Śnieżka	1603 „
Jesioniki	Praded	1490 „
Beskidy Morawskie	Smrk	1282 „
Beskidy Śląskie	Łysa Góra	1325 „
Beskidy Wysokie	Babia Góra	1725 „
Bieszczady	Rawka	1303 „
Mała Fatra	Krivan	1711 „
Tatry Wysokie	Garluch	2663 „
Tatry Niżnie	Dumbier	2045 „

Rzeki. Czechosłowacja jest odwadnianą do 3 mórz: Północnego ($\frac{1}{3}$ obszaru), Bałtyckiego ($\frac{1}{25}$) i Czarnego

Czechosłowacja — zamek Karlsztejn.

(Rep. Kancel.)

(⁶/₁₀). Do Morza Północnego odprowadza wody Czech rzeka Łaba z dopływami: Metują, Orlicą, Jizerą, Wełtawą i Ohre. Do głównego dopływu — Wełtawy wpadają: Sázava, Otava i Berounka. Łaba jest żeglowna na odcinku długości 115 km, Wełtawa 80 km. Do zlewiska Bałtyku należą: Odra z dopływami: Ostrawicą, Olzą, Opawą i Nysą Łużycką oraz Poprad.

Z większej części terytorium Czechosłowacji zbiera wody Dunaj, płynący na odcinku długości 180 km wzdłuż po-

łudniowej granicy państwa. Do Dunaju wpadają: Morawa, Wag, Nitra, Hron i Ipel, poza tym do jego głównego dopływu uchodzą: Hornad i Bodrog. Za wyjątkiem Dunaju wodostan rzek ulega znacznym wahaniom w ciągu roku. Siła energetyczna rzek wynosi 1,240.000 kW.

Długość większych rzek (w granicach państwa):

Wełtawa	435 km	Morawa	388 km
Wag	433 „	Dunaj	180 „
Łaba	396 „	Odra	132 „

Dane klimatyczne:

Stacja meteorologiczna	wzniesienie nrm w m	średnia temperatura			Opad roczny w mm
		stycznia	lipca	roku	
Praga	200	—1,5°	19,0°	8,8°	546
Mor. Ostrawa	220	—2,7°	18,2°	7,8°	736
Ołomuniec	220	—3,2°	18,5°	7,9°	487
Berno	205	—2,8°	18,7°	8,1°	529
Bratysława	140	—1,8°	21,0°	9,9°	707

4. Ludność

Zaludnienie w r. 1946:

Kraj	powierzchnia w km ²	liczba mieszkańców	gęstość zaludnienia (osób/km ²)
Czechy	52.062	6,472.832	124,4
Morawy i Śląsk	26.808	3,428.148	127,9
Słowacja	49.073	3,554.000	72,5
Czechosłowacja	127.943	13,454.980	105,1

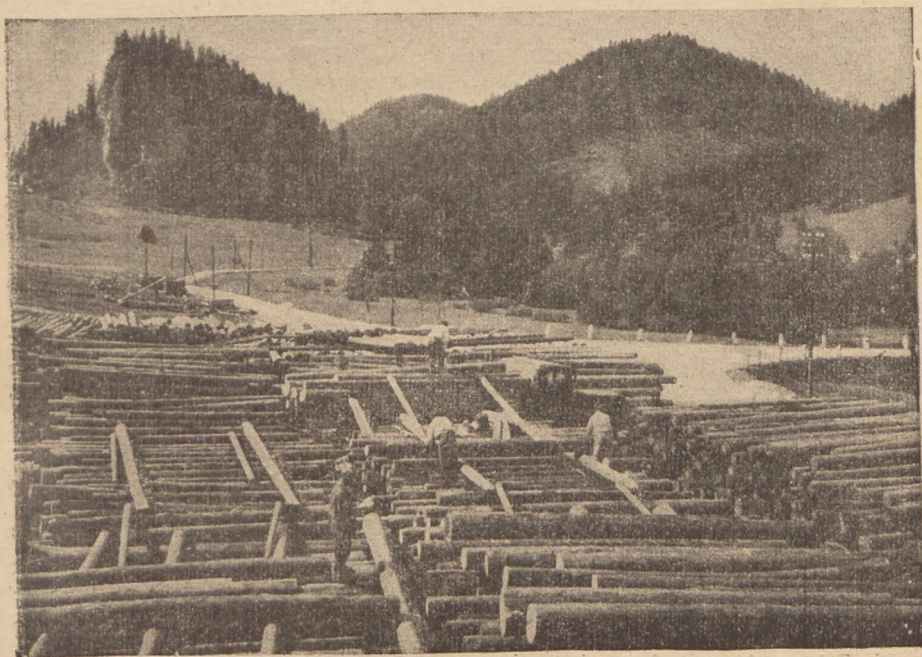
Najgęściej zaludnione są okręgi górniczo-przemysłowe: ostrawsko-karwiński, podrudawski i kladeński, oraz Pragi. W Czechach występuje kontrast w rozmieszczeniu ludności pomiędzy częścią południową, rolniczą (przeciętnie 70 osób na 1 km²), a częścią

nio 150 osób na 1 km²). Urodzajne niziny i kotliny Moraw są gęsto zamieszkałe (120—200 osób na 1 km²). Słowacja jest rzadziej zaludniona, obszary górskie: 30—60 osób/km², niziny południowe i dolina poważska: 80 osób/km².

Ruch naturalny:

na 1.000 mieszkańców przypada: średnio rocznie:

w okresie	urodzeń	zgonów	przyrostu naturalnego
1900—1910	—	—	10,2
1911—1920	—	—	2,4
1921—1925	27,1	16,1	11,0
1926—1930	23,2	15,2	8,0
1931—1935	19,6	13,8	5,9

Czechosłowacja — Dobyszyna.

W roku 1936 stopa urodzeń wynosiła 17,4, zgonów 13,3, przyrostu naturalnego 4,1 (trzykrotnie niższa niż w Polsce). W poszczególnych krajach stopa przyrostu naturalnego przedstawiała się następująco: Czechy 0,7, Morawy i Śląsk 3,7, Słowacja 9,1. W porównaniu do innych krajów europejskich, Czechy należy zaliczyć do krajów o najniższym przyroście naturalnym, Słowacja natomiast posiada cechy zbliżone do Polski. W ostatnich latach okupacji i po wojnie zaznaczyła się w Czechosłowacji silna podwyżka stopy przyrostu naturalnego. Obecnie rozwój demograficzny jest podtrzymywany przez odpowiednią politykę populacyjną państwa (wybitna opieka materialna i zdrowotna nad dzieckiem, matką i wielodzietnymi rodzinami).

Emigracja. W okresie od 1901—1910 r. wyemigrowało z Czechosłowacji 4,1% ludności, w latach 1911—1920: 2,7%. Po wojnie światowej emigracja osiąga swoje maksimum w 1924 r. — 51.746 osób, następnie maleje. Najwięcej emi-

grantów dawały obszary uboższe: południowe Czechy, Wierchowina Czesko-morawska i Słowacja. Emigracja kierowała się do Stanów Zjednoczonych A. Pn., Kanady, Argentyny, Francji, Belgii, Niemiec, Jugosławii i ZSRR. Przeważnie zagranicę wyjeżdżali pracownicy kwalifikowani, otrzymujący wysokie zarobki.

Po wojnie wysiedlono z okręgów sudeckich 2,175.000 Niemców, 800.000 Niemców opuściło Czechosłowację jeszcze przed rozpoczęciem akcji wysiedleńczej, w rezultacie pozostało jeszcze pod koniec 1946 r. na terenie Czechosłowacji ok. 300.000 Niemców. Opuuszczony przez nich pas pograniczny został zasiedlony przez 2,250.000 Czechów z okręgów centralnych, częściowo z zagranicy. Węgrzy są przesiedlani do Węgier w zamian za Słowaków, którzy wracają do Słowacji.

Struktura narodowościowa. Dzięki tym zmianom Czechosłowacja z państwa narodowościowego stała się państwem narodowym Czechów i Słowaków. Pozostał jeszcze w Czechosłowacji nieznaczny odsetek Węgrów, Niemców i Polaków. Spis z 1930 r. podawał 99.712 Polaków, w rzeczywistości jednak liczba ludności mówiącej językiem polskim jest oceniana na 150.000 osób, zamieszkujących Zaolzie, oraz szereg pogranicznych gmin Słowacji.

Struktura wyznaniowa (szacunek dla 1947 r.):

rzymsko-katolicy	9,300.000	77,5%
kościół czechosłowacki	900.000	7,5%
ewangelicy	900.000	7,5%
bezwyznaniowi	820.000	6,8%
żydzi	50.000	0,4%
prawosławni	30.000	0,3%

Oświata. W 1945 r. było w Czechosłowacji:

szkół powsz.	11.482	uczni	1,056.874
szkół wydział.	1.955	„	387.909
szkół średnich	316	„	104.371
szkół zawodow.	649	„	101.765

Wysokie Tatry — obserwatorium astronomiczne.
(Rep. Kane.)

Praga — jedna z sal w bibliotece Strahowskiego klasztoru.

Liczba studentów w szkołach akademickich (1945 r.):

Uniw. Karola (Praga)	18.294
„ Masaryka (Berno)	6.258
„ Komeńskiego (Bratysł.)	3.681
Politechnika praska	16.173
„ berneńska	2.765
„ bratysławska	1.856
inne szkoły akademickie	5.346

(Pozycja „Inne szkoły akademickie“ zawiera dane dla: Akademii Weterynaryjnej w Bernie, Akademii Rolniczej w Bernie, Akademii Górniczej w Ostrawie, Akademii Sztuk Pięknych w Pradze, Akademii Handlowej w Bratysławie, Wydziałów Medycznych w Hradec Kralove i Pilźnie, oraz Wydziałów Teologicznych w Pradze i Ołomuńcu).

Miasta. Około połowa ludności Czechosłowacji mieszka w miastach. 12,2% ogółu ludności mieszka w 5 miastach, liczących powyżej 100.000 mieszkańców. Umieszczenie Czechosłowacji opiera się przede wszystkim na miastach małych (poniżej 20.000 mieszkańców), w których mieszka $\frac{1}{3}$ ogółu ludności. W tym tkwi charakterystyczny rys osadnictwa Czechosłowacji, które pomimo silnego uprzemysłowienia kraju unika wielkich skupień ludności.

Rolnictwo.

Użytkowanie powierzchni w % powierzchni ogólnej (1937 r.):

Kraj	użytki rolne	grunty orne	sady ogrody i winnice	łąki	pastwiska	lasy	nieużytki i inne
Czechy	62,9	47,4	0,9	10,7	3,9	30,1	7,2
Morawy i Śląsk	64,3	51,7	1,3	6,9	4,3	29,4	6,0
Słowacja	56,2	36,1	0,8	7,7	11,7	33,6	9,0
Czechosłowacja	60,5	43,8	1,0	8,8	7,0	31,3	7,5

Produkcja rolna w 1946 r.:

pszenica	12,970.000 q	14,4 q/ha
żyto	11,380.000 q	14,5 q/ha
jęczmień	7,660.000 q	14,0 q/ha
owies	8,290.000 q	13,8 q/ha
ziemniaki	90,250.000 q	141,2 q/ha
buraki cukrowe	41,750.000 q	239,0 q/ha

Miasta powyżej 50.000 mieszkańców
(w nawiasie podano rok szacunku liczby mieszkańców):

Praga	(1946)	923.946
Berno	(1946)	268.873
Ostrawa	(1946)	175.639
Bratysława	(1940)	138.966
Pilzno	(1946)	122.753
Liberec	(1946)	66.986
Ustii n. L.	(1945)	60.415
Ołomuniec	(1946)	60.030
Karlovy Vary	(1945)	53.763
Hradec Králove	(1945)	52.292

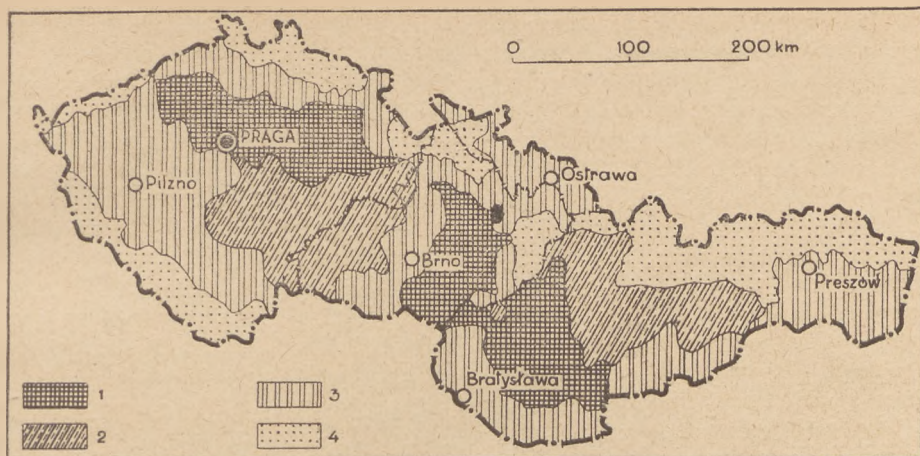
5. Gospodarka

W roku 1930 ludność Czechosłowacji dzieliła się na następujące zawody:

przemysł i rzemiosło	34,9%
rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	34,6%
handel i bankowość	7,4%
komunikacja	5,5%
urzędnicy i wolne zawody	4,9%
wojsko	1,3%
zawody inne i bezrobotni	11,3%

Odsetek ludności żyjącej z rolnictwa zwiększa się w kierunku wschodnim, wynosząc w Czechach 24,1, na Morawach i Śląsku 28,6, na Słowacji 56,8. W powiatach silnie uprzemysłowionych spada do 1,5, natomiast w kilku czysto rolniczych wznosi się powyżej 80.

Pszenica, jęczmień browarniany i buraki cukrowe uprawiane są przede wszystkim na żyznych nizinach i kotlinach: Połabskiej, Wielkiej i Małej Hanie, Naddunajskiej i Nadcisańskiej. Typową krainą żytnio-ziemniaczaną jest Wierchowina Czesko-morawska, góry

Regiony produkcji rolniczej w Czechosłowacji.

Objaśnienie legendy: 1-region buraczano-pszenny, 2-region żytnio-ziemniaczany, 3-region zbożowy, 4-region roślin pastwnych

stanowią domenę owsa. Czeski jęczmień browarniany jest znany ze swej jakości i poszukiwany zagranicą. Z innych roślin zebrano w r. 1936: kukurydzy 3 mil. q (20 q z 1 ha), buraków pastwnych 47 mil. q, cykorii 615.000 q, roślin strączkowych, jadaln. 570.000 q; oleistych: jadalnych 225.000 q, technicznych 129.000 q; włókna lnianego 90.000 q, konopnego 50.000 q.

Czechosłowacja słynie z wysokowartościowych gatunków chmielu (w r. 1936: 120.000 q). $\frac{3}{4}$ produkcji chmielu jest skupione w okr. zateckim w północno-zachodnich Czechach, gdzie jego kultury tworzą zasadniczy rys krajobrazu. Silnie rozwinięte jest również warzywnictwo i sadownictwo (r. 1936: warzyw 6,2 mil. q, owoców 6,1 mil. q, winogron 694.000 q).

Hodowla

Pogłowie zwierząt domow. w 1946 r.,

	na 100 ha użytków rolnych:	
konie	648.000	8,4
bydło rogate	4,116.000	53,2
trzoda chlewna	2.359.000	30,5
owce	511.000	6,6
kozy	1.310.000	16,9

Hodowla była w Czechosłowacji silnie rozwinięta, tak co do stanu ilościowego, jak i jakościowego. Podczas wojny poniosła duże straty, obecnie stan pogłowia jest szybko regenerowany. Produkcja mleka wynosiła w r. 1946: 1.700 mil. l.

Górnictwo. Produkcja w r. 1946:

węgiel kamienny	14,170.000 t
węgiel brunatny	19,570.000 t
ruda żelazna	1,104.000 t
ruda manganowa	72.000 t
kruszcze cynku, ołowiu i srebra	120.000 t
kruszcze antymonu	22.000 t
ropa naftowa	29.000 t
grafit	5.000 t

Zasoby węgla kamiennego wynoszą 2.800 mil. t. Udział % poszczególnych zagłębi w produkcji r. 1946 przedstawiał się następująco: ostrawsko-karwińskie 68 %, kladeńsko - rakownickie 12,2 %, pilzneńskie 6,5 %, żaclerskie (przedłużenie wałbrzyskiego) 4 %, rozsicko-osławańskie 3,5 %.

Zasoby węgla brunatnego wynoszą 3.000 mil. t. $\frac{3}{4}$ produkcji przypada na zagłębie północno - czeskie (Duchcov,

Most, Chomutov), reszta na zagłębia: falknowskie, południowo - morawskie i słowackie.

Znane zasoby ropy naftowej wynoszą 900.000 t, jest to ropa ciężka, występująca w okolicy Gbely. Pola gazowe w Kelcanach koło Kyjova dały 1,298.000 m³ gazu w r. 1936. Produkcja srebra w r. 1936 wyniosła 38.000 kg. W Jachymowie wydobywa się smolistą rudę uranową (r. 1936: 186 t, 26.000 kg preparatów uranowych, 25 g soli radu).

Ważną pozycję w życiu gospodarczym Czechosłowacji stanowią źródła mineralne, zwłaszcza cieplice; ze słynniejszych należy wymienić: Karlovy Vary (73°), Mariánské Lázně, Františkovy Lázně w Czechach, Luhacovice na Morawach, Piestany na Słowacji.

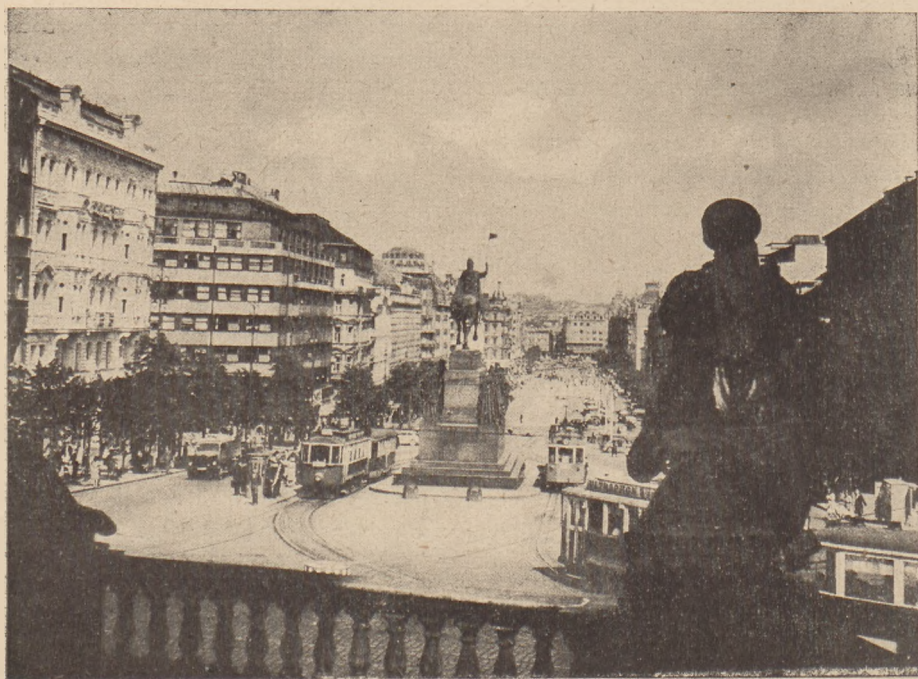
Gospodarka energetyczna. W r. 1937 moc wszystkich elektrowni w Czechosłowacji wynosiła 1,846.255 kW, z tego przypadało na elektrownie ciepłe 81%,

wodne 13% i spalinowe 6%. Do końca r. 1946 zelektryfikowano 13.000 gmin (89%). W r. 1946 wyprodukowano 5.550 mil. kWh (4.990 mil. kWh w ziemiach czeskich, 560 mil. kWh na Słowacji). 200 mil. kWh, czyli 4% ogólnego zapotrzebowania na energię importowano z Wałbrzycha. Plan dwuletni przewiduje budowę dalszych elektrowni o mocy 250.000 kW, dalej udział w budowie elektrowni w Dworach k. Oświęcimia, z której również będzie Czechosłowacja otrzymywała prąd.

Przemysł. Produkcja przemysłowa w r. 1946:

surówka żelazna	960.000 t
stal surowa	1,673.000 t
wyroby walcowane	1,089.000 t
cukier	459.000 t
piwo	6,465.000 hl

Największym skupieniem przemysłu metalurgicznego jest Ostrawa, dalej

Praga — Plac Wacława.

(Rep. Kancel.)

Czechosłowacja: fabryka obuwia Bat'a w Zlinie.

(Rep. Kancel.)

idą Trzynieć, Kladno, Kralovy Dvur, Adamov. Silnie rozwinięty jest przemysł samochodowy (Skoda w Pilźnie, Ringhoffer-Tatra w Kopr. vniczy na Morawach i in.) i jego zdolność produkcyjna jest oceniana na 10.000 sztuk rocznie. Do ważniejszych działów produkcji metalowej należy zaliczyć: konstrukcje mostowe, krany portowe, obrabiarki, traktory, motocykle, samoloty, kotły, maszyny parowe, parowozy, motory Diesla, motory elektryczne, turbiny parowe i wodne, maszyny rolnicze, kompletne urządzenia dla cukrowni, gorzelni, drożdżowni, fabryk tłuszczów jadalnych i cementowni. Łącznie przemysł metalowy zatrudniał 366.000 pracowników.

W przemyśle chemicznym na pierwsze miejsce wybija się fabryka sztucznej benzyny w Most (północne Czechy). Przemysł chemiczny zatrudnia 69.000 pracowników.

Przemysł włókienniczy zatrudniał z końcem r. 1946: 167.000 pracowników. Przemysł bawełniany jest skoncentrowany głównie w północnych Czechach, jest wyposażony w przeszło 3 mil. wrzecion i 60.000 krosien. Czeskie materiały bawełniane mają ustaloną markę światową. Przemysł wełniany skupiony jest głównie w Bernie, poza tym zakłady są rozproszone. Przemysł lniany koncentruje się w północnych Czechach. Czeskie płótna stołowe i pościelowe są uznane za najlepsze. Silnie rozwinięte są działy wyrobów z jedwabiu sztucznego oraz wyrobów konfekcyjnych.

Tradycję produkcji najlepszego na świecie piwa posiada browar pilzneński. Największa na świecie fabryka obuwia Baty znajduje się w Zlinie na Morawach. Z dalszych gałęzi produkcji na uwagę zasługują wysoko gatunko-

wę wyroby porcelanowe, kryształowe, szklane i sztucznej biżuterii.

Jak z powyższego przeglądu wynika, czechosłowacka produkcja przemysłowa jest nastawiona przede wszystkim na wyroby wysokiego gatunku. Towary czeskie dzięki wyrobionej marce łatwo torują sobie drogę na rynkach zagranicznych. Wywóz towarów wysokiej jakości, a zarazem stosunkowo

droższych, przyczynia się do zwiększenia dochodu społecznego.

Handel zagraniczny. W r. 1946 przewieziono towarów za 10.237 mil. Kcs, wywieziono za 14.344 mil. Kcs, bilans dodatni 4.007 mil. Kcs.

r. 1946	przywóz	wywóz
zwierzęta żywe, art.		
spożywcze i napoje	22%	15%
surowce i półfabrykaty	51%	17%
wyroby gotowe	27%	68%

Obroty zagraniczne ważniejszymi towarami w r. 1946 (w mil. Kcs.):

Przywóz:

ruda żelazna	835
chemikalia	736
bawełna	717
oleje mineralne	625
wełna	579
tytoń	470
wino	305
wyroby żelazne	248
surowe skóry	218
metale	208
kauczuk	189
ryby, konserwy rybne	181
len i konopie	180
przrządy precyzyjne, zegarki	177
ropa naftowa	171

Wywóz:

wyroby żelazne i metalowe	3.140
wyroby ze szkła	1.479
wyroby włókiennicze	1.291
cukier	1.284
maszyny	839
chmiel	713
papier, celuloza	485
wyroby chemiczne i farmac.	438
drzewo i wyroby z drzewa	421
wyroby ceramiczne	396
wyroby gumowe	320
konfekcja	300
wyroby skórzane	247
koks	243
ślód	191

Kierunki handlu zagranicznego Czechosłowacji w r. 1946:

(mil. Kcs.)
przywóz wywóz

Szwajcaria	1.081	2.112
Z. S. R. R.	979	1.621
Szwecja	913	1.169
Stany Zjedn. A. Pn.	752	1.083
Niemcy	364	1.004
Wielka Brytania	909	420
Holandia	493	780
Belgia—Luksemburg	359	710
Austria	407	655
Jugosławia	652	395
Dania	317	571
Węgry	486	382
Turcja	177	357
Rumunia	192	215

Komunikacja. Z położenia Czechosłowacji wynika doniosłe znaczenie urządzeń komunikacyjnych i organizacji ruchu na jej terytorium dla struktury komunikacyjnej Europy. Czynne linie kolejowe posiadały z końcem 1946 r. 13.194 km długości. Tabor kolejowy obejmował z początkiem 1946 r. 3.617 parowozów, 555 motorowozów, 8.167 wagonów osobowych i 75.974 wagonów towarowych. Koleje przewiozły w 1946 r. 262 mil. pasażerów (10.880 pasażerokm), oraz 41.3 mil. t towarów. Przez terytorium Czechosłowacji przebiega szereg pociągów międzynarodowych, oraz odbywa się tranzyt towarowy pomiędzy Polską i polskimi portami bałtyckimi a krajami Basenu Naddunaj-

skiego i bałkańskimi. Dzięki silnie rozwiniętemu przemysłowi konstrukcji mostowych i taboru kolejowego, szybko zdołano doprowadzić ruch pociągów pasażerskich do przedwojennego poziomu szybkości i częstotliwości ruchu.

Z końcem 1946 r. było na terenie Czechosłowacji 70.200 km dróg bitych (54,8 km na 100 km² powierzchni). Większość dróg państwowych i krajowych oraz część powiatowych, posiada nawierzchnie ulepszone. Samochodów ciężarowych było w 1946 r. 40.000, osobowych 80.000 (1 samochód na 112 mieszkańców).

Czechosłowacja posiada 585 km śródlądowych, żeglownych dróg wodnych oraz 1.700 km rzek spławnych. W ub. roku rozpoczęto prace około budowy kanału Odra—Dunaj, któryby przebiegał od Bogumina na Odrze przez Bramę Morawską, wzdłuż Becvy i Morawy do Devina na Dunaju. Będzie on miał ogromne znaczenie dla ruchu towarowego pomiędzy Szczecinem i ziemiami położonymi nad Odrą a zagł. ostrawsko-karwińskim, Morawami, zachodnią Słowacją i krajami Basenu Naddunajskie-

go. Statki czechosłowackiej żeglugi śródlądowej posiadają nośność 191.000 t (r. 1945). Przewóz towarów na drogach wodnych wynosił w 1946 r. 1,231.000 t.

Sieć lotnicza w styczniu 1946 r. obejmowała następujące linie: Praga—Bratysława—Zwoleń—Koszyce, Praga—Strassburg—Paryż, Praga—Warszawa, Praga—Sztokholm, Praga—Amsterdam—Londyn, New York—Londyn—Bruksela—Praga—Wiedeń—Budapeszt—Bukareszt—Instambul—Ankara—Bagdad—Kalkuta. Praga jest głównym portem lotniczym w centrum Europy. Czechosłowackie samoloty pasażerskie przeleciały w 1946 r. 285.000 km, przewożąc 7.633 pasażerów (3,835.000 pasażero-km).

LITERATURA:

Chomicz A.: Czechosłowacja 1947 r. Życie gospodarcze Czechosłowacji po drugiej wojnie światowej. Warszawa 1947. Wiedza.

Kolacek F.: Zemepis Ceskoslovenska. Praha 1934. Melantrich.

Novak J.: Zemepis Ceskoslovenska. Praha 1947. Melantrich.

Wśród nowych książek i map

Wielkie dni małej floty. Pertek Jerzy. Wydawnictwo Zachodnie, Poznań 1947, str. 300, cena zł 440.

Rzeczy, kraje, obyczaje. Przemyski Leon. Wydawnictwo „Książka“, Warszawa 1947, str. 289, cena zł 520.

Wyspa mgieł i wichrów. Centkiewicz S. Wydawnictwo „Czytelnik“, Warszawa 1947, str. 308, cena zł 520. Ciekawy opis wyprawy w kraje polarne.

Demokracja Stanów Zjednoczonych A. P. Grzybowski K. Wydawnictwo: Biblioteka Uniwersytetu Robotniczego T. VIII. „Czytelnik“. Kraków, 1947, str. 118.

Wrażenia z podróży do Stanów Zjednoczonych A. P. i Kanady. Hirszfeld L. Wy-

dawnictwo: Lekarski Instytut Naukowo-Wydawniczy. Warszawa 1947, str. 47, cena zł 80.

Ameryka in flagranti. Żytomirski E. Wydawnictwo „Avir“, Katowice 1947, str. 204, cena zł 390. Ciekawie napisana książka o życiu i stosunkach w Ameryce.

Indie w środku Europy. Zagórski J. Wydawnictwo: „Książka“, Warszawa 1947, str. 145, cena zł. 200.

Przez lądy i morza. (Przekład z angielskiego). Washburne H. Wydawn.: „Księgarnia Powszechna“ 1947, str. 239, cena zł. 580.

Na podbój świata. (Przekład z angielskiego). Kingsley Charles. Wydawnictwo:

„Wiedza“ Warszawa 1947, str. 280. cena zł. 400.

Bamboo, Lotus and Palm (ang. bambus, lotos i palma). E. D. Edwards. Wydawnictwo: William Hodge, Londyn 1947. Antologia ta zawiera wyjątki z literatury wschodniej oraz opisy folkloru, życia i kultury ludów Wschodu i Południowych Mórz. Książka ta ilustrowana jest starymi rysunkami chińskimi i japońskimi.

Badacz dalekiej Północy. Dyakowski Bogdan. Wydawnictwo: Spółdzielnia Wydawnicza „Wiedza“, Warszawa 1947, str. 96. Pięknie napisana i ciekawa książka, opisująca podróże i badania Benedykta Dyboskiego.

Sześć tygodni w ZSRR. Melzer W. Wydawnictwo: Spółdz. Wydawnicza „Książka“ Warszawa 1947, str. 167.

Ziemia odnalezionych przeznaczeń. Sulima S. Wydawnictwo „Zachodnie“ Poznań 1947, str. 221.

Wyspa ostatniej nadziei. Meissner Janusz. Wydawnictwo: „Czytelnik“. Warszawa 1947.

Kapesni Atlas (Czechosłowacki atlas kieszonkowy). Pramen. Wydawnictwo: Melantrich, Praga 1947.

The Pacific Ocean (Ocean Spokojny, ang.) Riesenberga Feliksa. Wydawnictwo: Muzeum Press Ltd. Londyn 1947. Liczne mapy i ilustracje. Książka powyższa jest ostatnią pracą jednego z największych pisarzy morza naszych czasów. Autor był podróżnikiem, inżynierem oraz marynarzem na żaglowcach i parowcach. Książka ta jest hi-

storią odkryć, kolonizacji i podbojów na Pacyfiku.

Astronomiczne podstawy geografii. Opol-ski Antoni. Wydawn.: Książnica „Atlas“, Wrocław—Warszawa 1948. Ilustracyj 104, str. 263. Godna polecenia i dobrze napisana książka z zakresu geografii matematycznej i astronomii.

ZSRR w cyfrach. Informator Powszechny Nr 1. Wydawnictwo „Prasa Wojskowa“, Warszawa 1948, str. 32.

Kijów, Taszkent, Berlin (dzieje włączę-gi). Hem J. Wydawnictwo: „Literatura Polska“. Katowice 1947, str. 312.

Rocznik Statystyczny 1947 (Rok XI, War-szawa 1947, wyd. Głównego Urzędu Sta-tystycznego). W styczniu br. ukazał się pierwszy powojenny rocznik Głównego Urzędu Statystycznego, będący kontynuacją wydawanego przed wojną Małego Rocznika Statystycznego. W 21 działach ze-stawione zostały dane dla poszczególnych dziedzin demografii, życia gospodarczego, społecznego, politycznego i kulturalnego, odnoszące się do lat 1945 i 1946 (niektóre dla początku 1947 r.), często wprowadza-jąc porównania z latami przedwojennymi. Rocznic jest bardzo pożytecznym wydaw-nictwem popularyzującym wśród szerokich mas społeczeństwa cyfry, obrazujące od-budowę Polski powojennej. Czytelnicy interesujący się geografią i życiem gospo-darczym krajów zagranicznych z żalem zauważają brak tych danych dla zagranicy, które zawierały roczniki przedwojenne, pozwalające śledzić rozwój Polski na tle postępu całego świata.

Książki i czasopisma nadesłane do Redakcji

Orli Lot. Rok. XXII 1948, nr 1—2, Kra-ków. Wydawca: „Polskie Towarzystwo Krajoznawcze“.

Życie Słowiańskie. Miesięcznik poświę-cony sprawom słowiańskim. Rok III, nr 1—2, 1948 Kraków.

Taternik. Organ Klubu Wysokogórskie-

go Pol. Tow. Tatr. Rocznic XXIX, nr 6, 1947. Zakopane.

Skrzydłata Polska. Wydawnictwo „Pra-sa Wojskowa“, nr 1, 2 i 3. Warszawa 1948.

Wydawnictwa Spółdzielni Wydawniczej „Wiedza“.

Scsna. D. Gayówna. Str. 64: Warszawa 1947:

Orzeł — król ptaków. Jan Sokołowski. Str. 57. Warszawa 1947.

Michał Faraday — jego życie i dzieło. Str. 156. Warszawa 1947.

Dzieje świecy: M. Faraday. Str. 149. Warszawa 1947.

Polska. E. Romer i W. Migacz. Mapa fizyczna Polski w podz. 1:2,500.000. Wydawnictwo: Książnica „Atlas“. Wrocław 1947.

Śląsk. E. Romer i A. Wrzosek. Mapa

fizyczna Śląska w podz. 1:1,000.000. Wydawnictwo: Książnica „Atlas“. Wrocław 1947.

Mapa Polski. Podz. 1:1,000.000. Wydawnictwo: Wojskowy Instytut Geologiczny Sztabu Generalnego W. P. Warszawa 1947.

Polska — Mapa fizyczna. E. Romer i W. Migacz. Podz. 1:800.000. Wydawnictwo: Książnica „Atlas“, Wrocław—Warszawa 1947.

Tatry w śniegu. Mapa turystyczna Tatr. Wydawnictwo Wydziału Turystyki M. K. Warszawa 1947.

Odpowiedzi Redakcji

Zagadki geograficzne. Prawidłowe rozwiązanie zagadki geograficznej z nr. 1-go „Poznaj Świat“ przedstawia się następująco:

Morza: Azowskie, Bałtyckie, Białe, Czarne i Kaspijskie.

Jeziora: Aralskie, Bajkał, Bałchasz, Ładoga i Onega.

Miasta: Archangielsk, Astrachan, Baku, Batum, Gdańsk, Helsinki, Konstantynopol, Leningrad, Odessa, Pietrozawodsk, Ryga, Sztokholm i Talin.

Spośród 752 nadesłanych rozwiązań wybrano 278 dobrych i z tych ostatnich drogą losowania przyznano 15 Czytelnikom nagrody w postaci książek. Dodatkowo wybrano 25 dobrych rozwiązań, które będą nagrodzone mapami turystycznymi Karkonoszy (Sudety).

Część nagród (książki i mapy) uzyskano dzięki uprzejmości firmy: Instytut Wydawniczy i Kartograficzny „Glob“ w Krakowie.

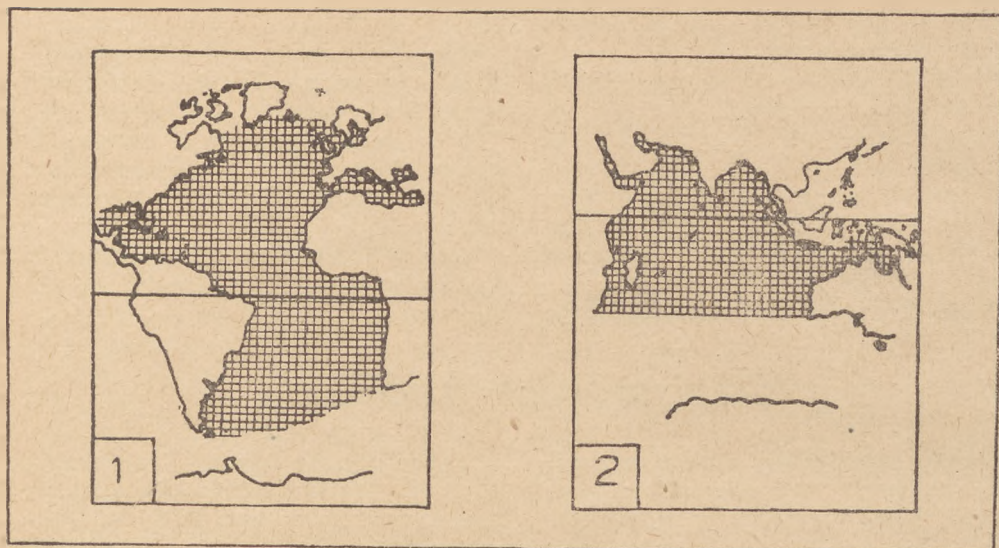
Poniżej podajemy nazwiska i adresy tych 15 Czytelników, którzy uzyskali nagrody w postaci książek za rozwiązanie zagadki geograficznej w nr. 1- „Poznaj Świat“:

Nierzwicki Jan, Chojnice, ul. Drzyma-

ły 7; Hejducki Franciszek, Konwikt OO. Filipinów, Gostyń; Węzyk Jan, Rożnów-Zapora, pow. Nowy Sącz; Rudnicka Helena, Biała Prudnicka, pl. Wolności 4; Tkaczyk Rafał, Gdańsk-Wrzeszcz, ul. Wiązowa 5/9; Górny Emilia, Kraków, ul. Pierackiego 6/10; Zub Andrzej, Chełm Lubelski, ul. Ogrodowa 47, m. 7; Rosiński Andrzej, Biała Podlaska, K. K. O. Woj. Lubelskie; Krzemiński Jan, Bydgoszcz, ul. Kościuszki 23/6; Różycki Jan, Warszawa, ul. Opoczyńska 12/4; Jagoda Edmund, Państw. Gimn. Męskie, Chorzów, ul. Dąbrowskiego; Andersz Mieczysław, Wrocławskie Zakłady WYROBÓW Papierowych, Wrocław, ul. Kościuszki 142; Kłossowicz Eugenia, Kielce, ul. Kopernika 8. Szkoła Handlowa; Skrętowski Jerzy, Białystok, ul. Spacerowa 62; Załuska Barbara, Opole, ul. Słowackiego 8, II p.

Wyżej wymienione osoby otrzymają nagrody w ciągu najbliższych dni.

Zagadka geograficzna z nr. 2 „Poznaj Świat“. Rozwiązanie zagadki geograficznej z nr. 2 ogłosimy w nr. 4 „Poznaj Świat“. W tym numerze również odpowiemy na stale napływające listy Czytelników.

Rysunek przedstawia dwa oceany świata — proszę odpowiedzieć na następujące pytania: 1. **Jaki przyrząd używany w starożytności przypomina ocean Atlantycki** (dlaczego?). 2. **Jakie zwierzę przypomina ocean Indyjski** (gdzie jest jego głowa, ogon itp.).

Za najlepsze rozwiązanie Redakcja przeznaczą szereg nagród w postaci książek.

Rozwiązania należy kierować do dnia 30 kwietnia br. pod adresem: **Redakcja „Poznaj Świat“, Kraków, Grodzka 64, II p.**

Wynik konkursu będzie ogłoszony w nr. 5 „Poznaj Świat“, który ukaże się w maju br.

Redakcja zwraca uwagę, że nadesłane rozwiązania zagadek rozpatrywane są nie tylko pod względem treści geograficznej, ale Redakcja zwraca również dużą uwagę na formę zewnętrzną i kartograficzną rozwiązania.

POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE

Zarząd Główny, Warszawa, ul. Wilcza 22, m. 6.

Adresy Oddziałów Prowincjonalnych PTG.:

Częstochowski	— Częstochowa, ul. Kościuszki 8.
Dolno-Sląski	— Wrocław, pl. Uniwersytecki 1.
Gdański	— Oliwa, Pedagogium.
Krakowski	— Kraków, ul. Grodzka 64.
Lubelski	— Lublin, ul. Narutowicza 30.
Łódzki	— Łódź, ul. Piotrkowska 37.
Poznański	— Poznań, ul. Fredry 10.
Szczeciński	— Szczecin, ul. Kaszubska 20/5.
Toruński	— Toruń, ul. Mickiewicza 61.
Warszawski	— Warszawa, ul. Wilcza 22, m. 6.